

«TK MEGANOM»

ISSN 2520-7474

PARADIGM OF KNOWLEDGE

Multidisciplinary
Scientific Journal

№ 2(52)

Frankfurt 2022

ISSN 2520-7474

DOI 10.26886/Paradigm.2520-7474.2(52)2022

**SCIENTIFIC JOURNAL
PARADIGM OF KNOWLEDGE**

**No. 2(52), 2022
August, 25**

FOUNDER: CENTER FOR
INTERNATIONAL COOPERATION
TK MEGANOM, LLC

WAS FOUNDED IN 2014

IT IS ISSUED SIX TIMES A YEAR

<http://naukajournal.org/index.php/Paradigm/>

Edition address: Zeil 12,
60313 Frankfurt, Germany

Edition e-mail: paradred@gmail.com

Phone: + 496921246293

© Center for international scientific
cooperation TK Meganom, LLC

Reprint of materials without the written permission of edition forbidden

Editorial Board:

The Editor-in-chief Nataliia Tytova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, National Pedagogical Dragomanov University, Ukraine, Kyiv

Economic Sciences

- Doctor of Economical Sciences, Professor, Barsky Y. M., Lutsk National Technical University;
- Doctor of Economical Sciences, Professor, Shvets N. R., Director of Institute of Banking Technologies and Business "University of Banking";
- Doctor of Economical Sciences, Professor, Shevchuk A. V., Novovolynsk Research-Education Institute of Economics and Management Ternopil National Economic University;
- Doctor of Economical Sciences, Associate Professor, Vdovenko N. M., National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine;
- Doctor of Economical Sciences, Professor, Zahorna T. O., Makiyivka Economic and Humanitarian Institute;
- Doctor of Economical Sciences, Associate Professor, Hrapkina V. V. Makiyivka Economic and Humanitarian Institute;

Historical Sciences

- Doctor of Historical Sciences, Professor, Orehovsky V., Chernivtsi Institute of Trade and Economics, Kyiv National University of Trade and Economics;
- Doctor of Historical Sciences, Professor, Yuriy M., Chernivtsi Institute of Trade and Economics, Kyiv National University of Trade and Economics;

- Doctor of Historical Sciences, Bezarov O., Chernivtsi Institute of Trade and Economics, Kyiv National University of Trade and Economics;
- Doctor of Historical Sciences, Professor, Tsyganenko L., Izmail State Humanitarian University
- Doctor of Historical Sciences, Professor, Roebuck Igor Y., Kharkiv National Medical University;
- Doctor of Historical Sciences, Nikitenko K. V., Lviv National Academy of Arts;
- Doctor of Historical Sciences, Professor, I.B. Datskiv, Ternopil National Economic University;
- Doctor of Historical Sciences, Professor, Cotsur Nadiya, Gregory Skovoroda Pereyaslav-Khmelnitsky State Pedagogical University;

Philosophical sciences

- Doctor of Philosophy, Alatoon Mohammad Fayiz Ahmad;
- Ramadan Emhemad Jweli Kanan, Doctor of Philosophy (PhD), Elmergib University, Libya;
- Doctor of Philosophy, Professor, Chikarkova M., Chernivtsi Institute of Trade and Economics, Kyiv National University of Trade and Economics;
- Doctor of Philosophy, Professor, Andriyenko O. V. Donetsk National University;
- Doctor of Philosophy, Dulyan P. G., Mikolaiv National University;

Political Sciences

- Doctor of Political Science, Professor, Kornienko V., Academician of the Ukrainian Academy of Political Science, Vinnytsia National Technical University, President of the Association "Analitikum"
- Doctor of Political Sciences, Professor, Tkach O. I., Taras Shevchenko National University of Kyiv;
- Doctor of Political Sciences, Associate Professor, Denysyuk Svetlana G., Vinnytsia National Technical University;

Pedagogical Sciences

- Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Belmaz Y. Kharkiv Humanitarian Pedagogical Academy;
- Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vlasenko K. V., Doctor of Pedagogical Sciences, Donbass State Engineering Academy;
- Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Prima R. M., Lesya Ukrainka Eastern European National University;
- Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Kozhevnikov V. M., Makiyivka Economic and Humanitarian Institute;
- Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Tarnopolskyi O. B., Doctor of Pedagogical Sciences, Alfred Nobel University, Dnipropetrovsk;
- Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Poluboiaryna I. I., Kharkiv National Kotlyarevsky University of Arts;

Psychological Sciences

- Doctor of Psychology, Professor, Academician of the Ukrainian Academy of Technology (UTA), Iryna Volzhentseva; Hryhoriy Skovoroda Pereyaslav-Khmelnitsky State Pedagogical University;
- Doctor of Psychology, Professor, Simonenko S., K.D. Ushynsky South Ukrainian National Pedagogical University;
- Associate Professor, Murat Eliozy, Ondokuz Mayıs University, Yasar Dogu Faculty Of Sport Sciences, Samsun, Turkey;

Medical Sciences

- Doctor of Medical Sciences, Professor, Mikhail Lebedyuk, Head of the Department of Dermatology and Venereology, Odessa National Medical University;
- Doctor of Medical Sciences, Professor, Bocharov Vasily Andreevich, Head of the Department of Pharmaceutical and Cosmetology Technologies, Odessa Medical Institute of the International Humanities University;
- PhD in Medical Sciences, Bocharova Veronika Vladimirovna, Odessa National Medical University;
- Doctor of Medical Sciences, Associate Professor, Kuts Larissa Viktorovna, Head of the course of dermatovenerology, clinical immunology, allergology, Medical Institute of the Sumy State University;
- Doctor of Medical Sciences, Zubkova L., Medical center "ORTO DENT" (Odessa, Ukraine);
- Doctor of Medical Sciences, Gladchuk V., «Hladchuk Medical Aesthetic Center» (Kiev, Ukraine)
- Doctor of Medicine, Professor, Peklina G. P., Odessa Medical Institute International Humanitarian University;

Technical Sciences

- Doctor of Technical Sciences, Professor, Waldemar Wójcik, Lublin University of Technology;
- Doctor of Technical Sciences, Professor, Baranowski V. M., Ternopil National Technical University;
- Doctor of Technical Sciences, Professor, Gogo V. B., Donetsk National Technical University;
- PHD in Engineering Sciences, Alatoom Mohammad Fayiz Ahmad

Juridical sciences

- Doctor of Law, Professor, Krinitsky I. E., Professor, Research Laboratory number 1, Research Institute of Finance;
- Doctor of Law, Professor, Gumin A. M., Training and Research Institute of Law and Psychology, National University "Lviv Polytechnic"

Art

- Doctor of Art, Professor, Crul P. F. V.Stefanik Prikarpatsky University;
- Doctor of Art, Professor, Olena Sizova, P. Tchaikovsky South Ural State Institute of Arts;
- Doctor of Art, Professor, Katerina Stanislavska, National Academy of Leaders Culture and Arts;
- Doctor of Cultural Studies, Associate Professor, Prokopova Natalia Leonidovna, Dean of the Faculty of Directing and Actor Art, Kemerovo State Institute of Culture;
- Doctor of Art, Rusudan Kvaratskhelia, Caucasus International University;
- Doctor of Art, Professor, Andriy Puchkov, Boris Grnchenko Kyiv University;
- PhD in Art, Evhen Kushch, National Academy of Leaders Culture and Arts;

Geographical Sciences

- Doctor of Geographical Sciences, Professor, Ilyin L. V., Head of the Department of Tourism and Hospitality Lesya Ukrainka East-European National University;

Ulrichsweb™ Global Serials Directory

DOI (Digital object identifier)

Publishing house is a member of CrossRef

Indexing:

CORE

WORLDCAT

BIELEFELD ACADEMIC SEARCH
ENGINE

RESEARCHBIB

CITEFACTOR

GOOGLE SCHOLAR

I. ART AND ART CRITICISM

DOI 10.26886/2520-7474.2(52)2022.1

UDC: 75.071.1:7.03'06(477.87)

STUDIES OF COLORISTICS IN THE CREATIVE WORK OF TETIANA YABLONSKA UNDER THE INFLUENCE OF THE TRANSCARPATHIAN SCHOOL OF PAINTING

Iryna Sytnyk, Postgraduate

<https://orsid.org/0000-0003-4501-9541>

e-mail: i.sytnyk.asp@kubg.edu.ua

Postgraduate at the Borys Grinchenko Kyiv University, Ukraine, Kyiv

***The scope of the study** is a number of paintings by TetianaYablonska, drawn as a result of creative trips to Transcarpathia during the late 1950s and early 1960s. **The paper aims** to reveal the peculiarities of the painterly and plastic language of the artist's canvases, created due to getting to know the outstanding artists of Transcarpathia, the distinctive folk culture and nature of the region. The research **methodology** is based on a combination of art history and historical and cultural methods, that helps to reveal the artistic peculiarities of the works and the historical background as a factor of relevant artistic changes. The **results allow for** identifying the corpus of paintings by TetianaYablonska in 1957–1961 for the first time, created under the influence of the Transcarpathian school of painting, which became a prerequisite for the establishment of the neo-folk style of the 1960s. **Thepaper amounts** to 12 pages with illustrations. **Thescope of application of the results** takes in artistic practices of today, history and theory of Ukrainian art, teaching activities for students of creative specialties in educational institutions of all levels of accreditation. **Conclusions.** The research has resulted into the prerequisites for the formation of the folklore period of TetianaYablonska's*

work through trips to Western Ukraine. The influence of the Transcarpathian school of painting has been proven as a factor that inspired the artist to search for new means of artistic expression and interest in the original culture and life of rural men of the Carpathian region.

Keywords: Ukrainian fine art, TetianaYablonska, Transcarpathian school of painting, coloristic palette, plasticity of the form.

аспірант , Ірина Ситник Пошуки колористики в творчому доробку Тетяни Яблонської під впливом Закарпатської школи живопису / Київський університет імені Бориса Грінченка, Україна, Київ

Предметом дослідження є низка живописних творів Тетяни Яблонської, написаних у результаті творчих подорожей до Закарпаття упродовж кінця 1950-х – початку 1960-х років. **Мета** роботи – виявлення особливостей живописно-пластичної мови полотенистщини, створених завдяки знайомству із видатними художниками Закарпаття, самобутньою народною культурою і природою регіону. **Методологія** проведення дослідження базується на сукупності мистецтвознавчого та історико-культурного методів, завдяки яким виявлено художні характеристики творів та історичне підґрунтя як чинник відповідних мистецьких змін. **Результати дозволяють** вперше визначити окремим періодом корпус живописних творів Тетяни Яблонської 1957–1961 років, створених під впливом Закарпатської живописної школи, що стали передумовою формування неофольклорного стилю 1960-х років. **Обсяг роботи** становить 12 сторінок з ілюстраціями. **Сфера застосування результатів** – мистецькі практики сьогодення, історія і теорія українського мистецтва, викладацька діяльність для здобувачів творчих спеціальностей закладів освіти усіх рівнів акредитації. **Висновки.** У результаті дослідження визначено передумови формування

фольклорного періоду творчості Тетяни Яблонської завдяки подорожам до Західної України. Доведено вплив Закарпатської школи живопису, як чинника, що надихнув мисткиню до пошуку нових засобів художньої виразності й зацікавлення самобутньою культурою й побутом селян карпатського регіону.

Ключові слова: *українське образотворче мистецтво, Тетяна Яблонська, Закарпатська школа живопису, колористична палітра, пластика форми.*

Introduction. Distinctiveness of TetianaYablonska's work lies not only in the colossal artistic heritage, but also in new forms of pictorial language, which have become the main guarantee of changes in the artistic environment, levers of movement and dynamics of the development of art in Ukraine in general. The artist's trips to Transcarpathia ranked high in the vortex of creative inspiration and exhibition events. It was that unique corner of Ukrainian nature with a sincere and colorful local population that inspired Yablonska to seek for a new artistic language and, ultimately, came down to formation of a new, folklore stage in her work. Paintings and sketches created from 1958 to 1964 became not only a marker of the evolution of creative individuality. They were a significant shift in the feeling and understanding of an entire era known as the "thaw". Therefore, the emotionality of the artistic nature of TetianaYablonska resonated with the opening of the world artistic space, where, a variety of author's artistic practices built on the expressive possibilities of color co-existed with the academic formation.

Analysis of publications on the topic of research, unresolved aspects of the issue, relevance of the problem. The influence of the Transcarpathian school of painting on TetianaYablonska's work has not been thoroughly studied. After all, it is necessary to find out not only the peculiarities of the renewal of the artistic language – coloration, plasticity, but

also to determine the reasons that prompted the artist to shift from the academic tradition to a freer, expressive use of the brush. For the most part, art critics describe TetianaYablonska's acquaintance with the artists of Transcarpathia in a general way, in the context of highlighting periods of her creativity. Research by scholars of the 1950s did not focus on TetianaYablonska's voyages to Western Ukraine, since the impressions of familiarity with the original culture would manifest themselves later, in the mid-1960s, during the period of the artist's active appeal to folk art.

In 1980, Olena Korotkevich noted the significant role in the creative development of Tatiana Yablonska's travels to Transcarpathia, Polissia, and Armenia as the one that sharpened the artist's sense of nation-driven and authentic elements [4, p. 9]. In the early 1990s, IhorBugayenko emphasized the renewal shifts vividly embodied in Yablonska's paintings "Together with the father" (1962), "Young Mother" (1964), "Betrothed" (1966), "Bride" (1966), without singling out the Transcarpathian period, that actually entailed the very changes in the artistic language of the artist's trade [2, p. 11].

However, HalynaSkliarenko covered in more detail the artist's appeal to folklore in the 1960s, outlining the creative path of TetianaYablonska. The author identified the impact of trips to Transcarpathia as the main basis for the emergence of the "folklore series" of works in the artist's masterpieces [8, p. 32–34]. Therefore, the issue of renewal of coloristics and plasticity in the works of TetianaYablonska under the influence of the Transcarpathian school of painting has not been thoroughly examined. The artist's personal attitude to travel impressions recorded in her diaries was not surveyed.

Formulation of the purpose of the article and objectives. The purpose of the research is to reveal the influence of the cultural, ethnic and artistic environment of Transcarpathia on the imagery and style of paintings as a result of TetianaYablonska's trips to the Transcarpathian region in the late 1950s – early 1960s. The said purpose has determined the settlement of

the following objectives, namely: to outline the artistic features of the Transcarpathian school of painting; to determine the nature of coloristic and plastic changes in the canvases of the artist; to highlight the facts of Tetiana Yablonska's epistolary heritage testifying to her attitude to cooperation with the artists of the Transcarpathian school and personal impressions that became the impetus for changes. And, finally, to identify the works that became the basis for the formation of the folk style of the 1960s.

The study's preference is given to the method of art historical analysis, that defines the peculiarities of the evolution of the artistic language in the paintings of Tatiana Yablonska under the influence of the traditions of the Transcarpathian school. At the same time, we have applied a historical and cultural method. That has contributed to a deeper disclosure of the nature of cultural mutual influences of the regions of Ukraine in the middle of the 20th century during the days of the "thaw".

Presentation of the main material and justification of scientific results. The emergence and formation of the Transcarpathian Art School took place during the 1920s and 1940s [3]. At the beginning of the 1920s, the process of strengthening national art schools with a variety of schools of thought and trends continued in the art of many countries. In 1924, the exhibition "Way of Life and Art of Subcarpathian Rus" took place in Prague. It emphasized the government's support (at that time, the region of Transcarpathia historically belonged to Czechoslovakia) to the national revival of Ukrainians, the development of culture and education [9].

Vital and essential nationwide events took place further that influenced the development of the history of Ukrainian art, in particular, the unification of Ukrainian lands into a single territorial and administrative space within the boundaries of then Ukrainian SSR (Galicia was annexed to Soviet Eastern Ukraine in 1939, and same fate had befallen Transcarpathia and Bukovyna in 1944–1945).

When the Transcarpathian branch of the Union of Artists of the country was founded in 1946, A. Erdely, one of the talented and bright representatives of painting, was elected as its head. During that period, increased attention was paid to the artists of the region: "Artists of the region began to be invited to all-Union and republican art exhibitions, the works were acknowledged with awards and diplomas at the first post-war exhibitions in Kyiv and Moscow" [3].

Since the accession of Transcarpathia to the Ukrainian SSR (1945), there had been an exchange of the artistic language between artists from the central region and from the Western territories of Ukraine. The academic tradition revealed the ornamentation, colorist sophistication and originality of Transcarpathia. In Soviet Ukraine, art was based mostly on the ideas of socialist realism, using visual arts as means of political propaganda. Transcarpathia, on the other hand, formed a kind of artistic school in the interwar decade, involving the experience of European modernism. The founders of the school of Transcarpathian painting, outstanding artists Adalbert Erdely, Yosyp Bokshai, Andrii Kotska, Fedir Manailo, had the background of studying in the art academies of Budapest, Munich, Rome, Paris, and Prague.

The uniqueness of the Transcarpathian school was grounded in the fact that the modernist formal and plastic principles were used for completely traditional, populist subjects: "Folk art with its bright diversity, expressive decorativeness and ornamental convention, became an important component of artistic interests, while addressing it, namely its plots and stylistic features, served there as a means of national self-determination" [7, p. 223]. Attention to the principles of folk art and coloristics was embodied in innovative painting forms and techniques. The artistic language of the region's artists developed a stable academic framework for the painting of Kyiv artists, among whom Tetiana Yablonska was a key figure.

It should be noted that Tatiana Yablonska's love for the Ukrainian way of life was initially nurtured during her studies at the Kyiv Art Institute (1935–1941) in the studio of Fedir Krychevskiy. The artist had been constantly deeply affected by Ukrainian folk culture, the picturesqueness of the ornamentation of national garments. Krychevskiy passed that affection on to his talented student. Decades would pass, and in the 1960s, Tetiana Yablonska would remember the teacher's instructions and invent her author's style, reproducing expressive and decorative folk images on canvases, lyrical and dreamy ("Swans", 1966) or sad ("Paper Flowers", 1967) ones.

The artist plunged into the folk nature of art took place after graduating from the art institute. The first manifestation of Krychevskiy's instilled love for national imagery was "Self-Portrait in Ukrainian Dress" created by Ms. Tetiana in 1945. A restrained look ("black eyes, brown eyebrows"), a handkerchief flowered with blue and red colors, a white shirt with an ornamental motley belt – all those were the first manifestations of the artist's attraction to folk motifs and decoration. However, the colorful accents and exquisite coloring only emphasized a careful attitude to the form, a strong academic professional level.

It was in 1945 that Tetiana Yablonska first got acquainted with the work of Transcarpathian artists, she later recalled: "I remember what a stunning impression the first post-war appearance of Transcarpathian artists at one of our exhibitions in 1945 made on all of us, the artists! It was something so joyful, buoyant, folk in its spirit that we were all enchanted. In addition, they themselves, compared to us, who had just survived the horrors of the war, were so Europeanly elegant, so gallant that it was impossible not to fall in love with them all together, both men and women. Even their names spoke volumes: Erdely, Bokshai, Kotska, Manailo, Boretskyi, Hliuk, Sholtes!" [1, p. 495].

The first large “Exhibition of works by Transcarpathian artists” held in 1956 in Kyiv also contributed to TetianaYablonska’s gravitation to folk art. “It had been a powerful post-Fauvist component that impressed the audience, opened other vectors of artistic vision”. Impressed by the exhibition the famous art critic AnatoliyChlenov suggested TetianaYablonska to “learn from Bokshai”, and the artist did not object, calling that exhibition a “real celebration” [5, p. 37].

Back at the plenum of the Union of Artists of Ukraine in 1951, Yablonska proposed to send realist artists to the Western regions of Ukraine, who would lead the creative intelligentsia. Travels to Transcarpathia in the 1950s became an inexhaustible source of the further evolution of painting and prerequisites for the formation of the folklore stage in Yablonska’s work.

OlhaPetrova notes that ‘the paintings “Together with the father” (1962), “Evening in Solotvyno” (1959) were the first fruits of the immersion of TetianaYablonska into folk style” [5, p. 37]. However, it would be appropriate to clarify, that the first portraits and landscapes that demonstrated synthesis of academic manner and folk decorative coloring were created earlier during 1957-1958: “HutsulYurkoYanovsky” (1957), “Transcarpathia. Spring Sketch” (1958), “Young Lumberjack” (1958), “Before the Holiday” (1958), “In a Transcarpathian Village” (1958), “Anutsa” (1958).

It had been not only the thematic and figurative component that changed at the canvases, but also a color element with a decoratively infused assortment of embroideries, scarves and keptars (short sleeveless fur coats) had evolved. At the same time, the portraits retain a connection with the academic tradition: light-and-dark modelling and “sculpting” of the form with active, free brush strokes. However, the plastic expressiveness of the form acquires monumental features, and the image of cinnamon brown wooden houses, fences with red carpets and patterned-woven cribs, white and orange mustard national garments formed a new color and plastic dimension of the

artist's work. Thus, the second period of mastering the folk theme by the artist is considered as an academic and a folklore one.

Influence of Fedir Krychevskiy continued to domineer Yablonska's canvases of the early 1960s: "Festive Evening" (1960), "Together with the Father" (1962), "Wedding" (1964). After all, it was the luminary of Ukrainian art, as mentioned above, who instilled in his student a love for the expressive coloristics of folk art and, at the same time, founded a potent academic school. Creative trips to Transcarpathia strengthened the attention of the young artist to the unique culture of the Ukrainian people.

In her memoirs, the artist acknowledged the influence of the Transcarpathian school of painting on her work in the 1960s. The painter mentioned the national distinctiveness of clothing, picturesque landscapes and colors of local life: "The village name was Biserica Alba, that meant a White Church. It had very picturesque buildings made of black old wood. High shingle roofs, colorful garments of rural men and women – everything enchanted us. We settled in the house of a single woman, Anutsa. <...> We painted Anutsa herself, who was shucking corn, we drew her neighbors, some handsome huge young man whose head reached almost to the ceiling – a lumberjack Dimitru Bokoch' [1, p. 500]. Among the most successful works created during the trip, the artist singled out the works "Moldavian" (1961), "Dimitru Bokoch" (1963), "Together with the Father" (1962), emphasizing the feeling of "liberation in painting" [1, p. 500].

Throughout her life, Tatiana Yablonska carried her affection for the masters of Transcarpathian painting, in particular, for Andrii Kotska and Fedir Manailo, retaining in her memory the delight she felt when she painted canvases with a renewed palette during the 1960s. In her memoirs, the artist noted the peculiarities of coloristics, included in her works from the luminary of the Transcarpathian school, Yosyp Bokshai – applying of *Caput Mortuum*, a

cardinal purple pigment. Maestro of painting advised to learn using that complex color carefully and sparingly [1, p. 498].

Yablonska recalled her friendly creative relations with the masters of the Transcarpathian school: "Once he (A. Erdely) wanted to paint my portrait. I then arrived in a brown woolen blouse with a green ornament. Maybe that green ornament captivated his focus, or maybe it was my spectacular hair? He made me pose in Gliuk's workshop on a platform. Four of them had been painting: he, Gliuk, Kotska and Rosenberg. And, to be honest, none of them did it well. In Erdely's picture, I turned out to be a doe-eyed beauty (with fathomless eyes). Indeed, very beautiful in Erdely's manner' [1, p. 498]. A portrait of TetianaYablonska (1951), painted by Adalbert Erdely, is kept in the Transcarpathian Regional Art Museum named after Y. Bokshai.

The publication "Diaries, Memoirs, Dreams" features archival photos depicting moments of the artist's collaboration with outstanding masters: Z. Sholtes, H. Gliuk, A. Kotska, A. Kashshai [1, p. 517]. It was the fruitful collaboration of the master of high academic level TetianaYablonska with the luminaries of the Transcarpathian school of painting that led to the appearance of a unique series of works standing out in the general creative input of the artist. The original painting of the region became a source of renewal, while ornamentation being a sign of "formalism" before acquired the signs of painting of a new era, freed from ideological oppression during the short-lived "thaw".

Conclusions. The painting tradition of Transcarpathia is defined by a combination of folk-art traditions with the practice of European modernism and decorativeness with particularly bright coloration. In the middle of the 20th century it became a kind of visual reflection of changes in social and political life, a desire for creative freedom not limited by the party directives, an effort to return to national sources.

The study has uncovered a direct influence of the Transcarpathian school of painting on the work of TetianaYablonska. The artist's trips to Transcarpathia from the late 1950s to the early 1960s contributed to the search for a new author's style. It is proposed to define the transition to the neo-folk style of the 1960s as an independent, academic-folk period of creativity, embracing a number of works. Among the main canvases that absorbed the artist's impressions of immersion into the folk element, we note as follows: "HutsulYurkoYanovsky" (1957), "Young Lumberjack" (1958), "Anutsa" (1958), "Evening in Solotvyno" (1959), "Festive Evening" (1960), "Together with the Father" (1962).

Creative cooperation with leading painters and individual emotional perception of nature and folk culture of the region became the basis for updating the coloristic palette and plasticity of forms. The artist boldly used the gamut of warm and cold saturated colors, traditional for Transcarpathian painters, combining them with a high level of professional skill. The canvases of the late 1950s and early 1960s constitute a separate work that marks the transition from the academic school and the demands of socialist realism to a new neo-folk stage of creativity.

Prospects for further research are aimed at an in-depth analysis of the neo-folk period of TetianaYablonska's work. After all, the formation of changes in the pictorial and plastic style of the 1960s was also influenced by creative trips to Armenia. Therefore, further attention would be focused on the creative process of the artist that absorbed European modernist principles inherent to the Transcarpathian art school and impressions of Armenian culture shaped by the period of "thaw", the release of creative energy and a certain freedom of artistic perception.

References:

1. Atayan H. Tetiana Yablonska. Diaries, Memoirs, Dreams /content by: H. Atayan, Kyiv: Rodovid, 2020. 584 p. [in Ukrainian]
2. Buhayenko I. TetianaYablonska: Painting. Graphics: album / edit.: I.Buhayenko. Kyiv: Mystectvo, 1991. 176 p. [in Ukrainian]
3. Kashshai O. Establishment of the Transcarpathian school of painting in 1920–40: analysis of the social and cultural situation. *Ethnological notebooks. Institute of Ethnology of the National Academy of Arts of Ukraine*. Lviv.2018. No. 4 (142). P. 949–954. [in Ukrainian]
4. Korotkevych E. TetianaYablonska painting graphics. Masters of Soviet art: alb. / intro by E. Korotkevych. Moscow: SovietskiyKhudozhnik [Soviet Artist], 1980. 110 p. [in Russian]
5. Sytnyk I. Conceptual and artistic fundamentals of TetianaYablonska's neo-folklorism. *Artistic culture. Topical issues. Modern Art Research Institute of the National Academy of Arts of Ukraine*. Kyiv. 2021. P. 17(2). P. 35–40. [in Ukrainian]
6. Sytnyk I. Formation of Tetiana Yablonska's artistic worldview in the studio of her painting teacher FedirKrychevskiy. *Current issues of humanities: interuniversity collection of scientific works of young scientists of Drohobych State Pedagogical University named after Ivan Franko*. Drohobych. 2021. No.35. P. 49–56. [in Ukrainian]
7. Sklyarenko, H. Transcarpathian school of painting in the context of Ukrainian art of the second half of the 20th century. *Art history of Ukraine. Modern Art Research Institute of the National Academy of Arts of Ukraine*. Kyiv. 2017. No. 17(2017). P. 220–229. [in Ukrainian]
8. Sklyarenko, H. Ukrainian Artists: from 'Thaw' Period to Independence. Kyiv: ArtHuss. 2018. 280 p. [in Ukrainian]
9. Ukrainian Art of the 20th century: Transcarpathian School of Painting. *Otak news*: <https://otak.news/categories/publications/culture/ukrainske->

mystetstvo-khkh-st-zakarpatska-shkola-zhyvopysu-prodovzhennia (Date of Access: 07.07.2022). [in Ukrainian]

References:

1. Ataian H. (2020). *Tetiana Yablonska. Shchodennyky, spohady, mrii* [Tatiana Yablonska. Diaries, memories, dreams]. Kyiv: Rodovid. [in Ukrainian].
2. Buhaienko I. (1991). *Tetiana Yablonska: Zhyvopys. Hrafika: albom* [Tatiana Yablonska: Painting. Graphics: album]. Kyiv: Mystetstvo. [in Ukrainian].
3. Kashshai O. (2018). Formuvannia Zakarpatskoi shkoly zhyvopysu u 1920–40 rr.: analiz sotsialno-kulturnoi sytuatsii [The formation of the Transcarpathian school of painting in 1920–40: analysis of the social and cultural situation. Ethnological notebooks]. *Narodoznavchi zoshyty* [Narodoznavchi zoshyty], no. 4(142), 949-954. [in Ukrainian].
4. Korotkevich E. (1980). *Tat'jana Jablonskaja zhivopis' grafika. Mastera sovetskogo iskusstva: al'b* [Tatiana Yablonskaya painting graphics. Masters of Soviet art: album]. Moskva: Sovetskij hudozhnik. [in Russian].
5. Sytnyk I. (2021). Ideini ta mystetski zasady neofolklorizmu Tetiany Yablonskoi [Conceptual and artistic fundamentals of Tetiana Yablonskas neo-folklorism]. *Khudozhnia kultura. Aktualni problemy*, no. 17(2), 35-40. [in Ukrainian].
6. Sytnyk I. (2021). Formuvannia khudozhnoho svitohliadu Tetiany Yablonskoi v maisterni vykladacha zhyvopysu Fedora Krychevskoho [The formation of the artistic world view of Tatiana Yablonska in the workshop of painting teacher Fyodor Krychevskiy]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk* [Current issues of humanitarian sciences], no. 35, 49-56. [in Ukrainian].
7. Skliarenko H. (2017). Zakarpatska shkola zhyvopysu v konteksti ukrainskoho mystetstva druhoi polovyny XX stolittia [Transcarpathian

school of painting in the context of Ukrainian art of the second half of the 20th century]. *Mystetstvoznavstvo Ukrainy [Arthistory of Ukraine]*, no.17, 220-229. [in Ukrainian].

8. Skliarenko H. (2018). *Ukrainski khudozhnyky: z vidlyhy do nezalezhnosti [Ukrainian artists: from the thaw to independence]*. Kn. 1. Kyiv: ArtHuss. [in Ukrainian].
9. Otaknews. (2020). *Ukrainske mystetstvo XX st.: Zakarpatska shkola zhyvopysu* [Ukrainian art of the 20th century: Transcarpathian school of painting]. Retrieved from <https://otak.news/categories/publications/culture/ukrainske-mystetstvo-khkh-st-zakarpatska-shkola-zhyvopysu-prodovzhennia> (2022, June, 07). [in Ukrainian].

Citation: Iryna Sytnyk (2022). STUDIES OF COLORISTICS IN THE CREATIVE WORK OF TETIANA YABLONSKA UNDER THE INFLUENCE OF THE TRANSCARPATHIAN SCHOOL OF PAINTING. Frankfurt. TK Meganom LLC. Paradigm of knowledge. 2(52). doi: 10.26886/2520-7474.2(52)2022.1

Copyright Iryna Sytnyk ©. 2022. This is an openaccess article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY). The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

II. PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL SCIENCES

DOI 10.26886/2520-7474.2(52)2022.2

UDC159.9

MENTAL BLOCKS TO SELF-DEVELOPMENT

Olena Andriyenko, PhD of Philosophical Sciences

<https://orcid.org/0000-0002-2342-2404>

e-mail: elena_andrienko8@mail.ru

Academy of Higher Education of Ukraine, Ukraine, Kyiv

The article is devoted to the issue of personal self-development and blocks which a person has to overcome in order to achieve the desired results. The accent has been made on definition of the categories of development and self-development. Personal self-development has been defined as a process of self-governed formation, development and improvement of the qualities, properties and functions of a person related to the physical, social and spiritual aspects of its being under the influence of biological and social, and internal (individual) factors. It has been stressed that in psychology there are two approaches to the problem of self-development – the subject-activity approach, and cultural-historical approach. It has been concluded that awareness of mental blocks and conflicts allows us to understand that self-development is hard, difficult, and risky work with an unpredictable result. There are seven main mental blocks to personal self-development: loss of connection with the Self; inadequate self-esteem; fear of possible negative consequences of self-development; lack of a subjective position in development; experiencing semantic conflicts in relation to changing features or personality traits; fear of the unknown; lack of focus on the result.

Key words: *Person, Personal development, Self-development, Self, Self-esteem, Conflict.*

Personal self-development is a process of self-governed formation, development and improvement of the qualities, properties and functions of a person related to the physical, social and spiritual aspects of its being under the influence of biological and social, and internal (individual) factors. Self-development is a complex process of finding a person's true Self which is associated with overcoming many obstacles, both external and internal. In this context, it is most important to focus on the internal mental blocks of self-development. It is on the awareness of these blocks that the success of the individual in overcoming them and developing himself as an individual depends.

The aim of this work is to investigate basic mental blocks that hinder the process of personal self-development.

Psychological aspects of self-development of a personality have been developed by representatives of psychoanalysis: Z. Freud [8], K. G. Jung [15], E. Fromm [9], K. Horney [13] and others. In their studies they encountered a contradiction due to the reduction of the spiritual foundations of the personality to subconscious drives, for which they were criticized by M. Scheler, L.S. Frank and others. Modern studies of the psychological side of a person are represented by the works of: B. Ananiev [3], N. Bekhterev [4], B. Zeigarnik [23], as well as the works of A. Adler [1], G. Yu. Eysenck [7], E. Berne [5], W. James [14], G. Allport [2], C. Rogers [18], E. Erickson [6], etc.

In modern psychology there are two main approaches to the study of self-development as a psychological phenomenon: 1) the subject-activity approach; 2) cultural-historical approach.

Personal self-development is a category that is interpreted differently in the context of various theoretical and methodological approaches, due to the complex and multi-level nature of the process denoted by this category. Development in a broad sense is a universal property of matter and consciousness to change, passing from one state to another, more perfect, complex and highly organized. Development in the context of this study should be understood first of all as the development of a personality which can be defined as “the formation of specifically human higher mental functions in the process of human life under the influence of two factors – the environment and heredity” [10, p. 371].

Personality is always an integral system that is closely related to the Self. There are philosophical and psychological interpretations of the Self. In the philosophical interpretation the Self is presented in the philosophy of M. Heidegger as being the Self (self-existence), realized as concern for one’s own existence [11, p. 183].

In the works of I.G. Fichte selfhood is the self-movement of thought, and the Self is a prerequisite for the activity manifestation of personality. K. Jaspers considered freedom as the main manifestation of the Self. By distorting or realizing its freedom, a person either develops and actualizes its Self, or destroys it. In the psychological sense the concept of the Self in the Jungian concept is one of the archetypes that express the deep integrity of the personality [15, p. 94–95] and combining conscious and unconscious components. Thanks to the archetype of the Self a person realizes himself as something special, different from the surrounding world. As G. Zuckerman writes, “self-development is a conscious change and (or) an equally conscious desire to keep my “I-Self” unchanged. I myself determine the goals, directions, means of these changes” [24, p. 26].

In the context of the subject-activity approach self-development has been interpreted as a conscious self-change of a person as a subject in

accordance with certain goals. This approach originates in the works of S. Rubenstein who said that a person does not exist without the ability to consciously take a certain position. The scientist wrote: "... the specificity of the human way of existence lies in the degree of correlation between self-determination and determination by others (conditions, circumstances), in the nature of self-determination in connection with the presence of consciousness and action in a person" [19, p. 286].

In the context of the cultural-historical approach based on the ideas of L. Vygotsky self-development is understood as a process based on the mechanism of transition of possibility into reality. The prerequisite for the formation of this approach was the understanding that there is self-development that reflects personal consciousness, but lies beyond it, that is, it is not a conscious self-change, but a process that belongs to the sphere of innate abilities.

L. Vygotsky studying age-related changes in the psyche interpreted self-development as self-propulsion laid down by nature and realized during crisis periods of development in a certain social situation. At each stage of age development special unique relationships have been formed between the individual and the world which serve as a source of development of personal consciousness and the formation of certain neoplasms.

The impetus for self-development is the dialectical contradiction between the new possibilities of the psyche at each age stage and the old social situation. L. Vygotsky gave the following definition of the development process: "... a continuous process of self-movement that is characterized, first of all, by the incessant emergence and formation of a new one that has not been at the previous steps" [21, p. 9]. The methodological foundations of the cultural-historical approach to the problem of personal self-development are actively developed in modern psychology with the help of the categories and patterns of synergetics. At the same time, age-related mental neoplasms

have been analyzed from the standpoint of increasing complexity in a self-developing personality system.

In the process of self-development a person inevitably encounters many blocks. A block is a relationship between the elements of a system that restricts the freedom of one of them. A psychological block, as a rule, arises before something new when a person enters a new environment, meets new people, takes on a new business, etc. The movement towards the unknown, towards the new, future Self which is carried out by a person in the zone of self-development, provokes the actualization of the psychological blocks inherent in the person.

First, the mental block to self-development of the individual is *the loss of connection with the Self*. In case of loss of connection with the Self a person loses the deep source of self-development and identifies itself with its own subpersonalities (the Persona archetype in K.G. Jung's works). In this case the singer identifies himself with the voice, the scientist – with scientific works, the judge – with lawsuits, and so on. Personality is flattened to a function; true self-identity is replaced by the identity of the social role (roles). This “expansion of the Persona” gives rise to stress, neuroses and somatic diseases. Its root lays the internal imbalance of the personality.

Ye. Seleznyova gives in this context a very successful example of such a situation – the story of L. Tolstoy's “Death of Ivan Ilyich”. As Ye. Seleznyova writes: “... Lev Tolstoy describes the painful overcoming of the imbalance towards the Person ... Ivan Ilyich overcomes his Person painfully, that is, with great difficulty, in constant conflict with himself, and this happens only when he falls ill. Lev Tolstoy experimenting on his hero is trying to find out: Can a human, completely immersed in the Persona as archetype regain individual integrity, even if only on the verge of death; will he be able to overcome the fear of self-disclosure, self-accusation, will he be able to overcome the inertia of existence and begin to fulfill himself? [20, p. 23]. When a person is not

aware of its Self the events of its life have no personal sense, which means that they are not controlled. In this case self-development does not occur. Life events come, as it were, by chance, a person feels alienated in relation to its own being.

Secondly, the block to self-development of the individual is *inadequate self-esteem*. As psychologists often say adequate self-esteem is a little overestimated self-esteem. For harmonious development a person must approve of itself already by the fact of his or her existence. Healthy self-esteem is based on self-acceptance and self-respect. If these two aspects are present a person can develop successfully by sensibly assessing its shortcomings and working constructively on them. Extremely dangerous is the attitude inspired from childhood that a person is initially bad, wrong, inferior, and in order to earn approval and love (first from parents, and then from friends, partners, colleagues, and so on), one needs to earn them. Healthy personal self-esteem begins with unconditional self-acceptance.

Absolutely correct are the words of Ye. Seleznyova who writes: "... a deviation from adequate self-esteem accelerates the process of expansion of the Persona and impedes or stops the self-development of the individual. At the same time adequate self-esteem actualizes the need for self-development, allows you to restore personal integrity, enrich individuality and self-fulfillment" [20, p. 25].

Thirdly, the block of personal self-development is *the possible negative consequences of self-development (risks)* predicted by the person which make it difficult to implement it. Among them are:

1) The risk of being assessed. The meaning of this risk lies in the fact that the person is afraid in the process of psychological transformation to become the object of close attention from others. This is the risk of a potentially conflicting attitude of various social groups to the changes taking place within the personality;

2) Risk of non-compliance. After its psychological transformation a person may turn out to be inconsistent with the values of the reference group and be subjected to ostracism;

3) Choice risk. This risk appears in the process of self-transformation when there is a situation of choosing the path of self-development. It may be accompanied by a conflict of meanings, values, and requires taking responsibility for the consequences of the choice;

4) The risk of self-disclosure is the risk of realizing the contradictions between the unconditional value of the inner Self and the negative properties that it contains.

Fourthly, the list of mental blocks to personal self-development includes the *lack of a subjective position in development* which includes: underdevelopment of the ability to self-knowledge; system of destructive stereotypes and attitudes; unformed mechanisms of self-development (self-acceptance and self-forecasting); lack of skills of self-education and volitional self-regulation[25].

Fifthly, the psychological block to personal self-development is the *experience of semantic conflicts in relation to changing features or personality traits*. As rightly writes S.Yaremchuk: "A person may strive to acquire features that, as it seems to it, have only a positive meaning and will facilitate the process of satisfying needs for it, or seek to get rid of some of its properties, traits, habits, focusing on its negative meaning. But since any feature of a person is included in the system of its personality and has both a positive and negative meaning, the motives of a person come into conflict with each other" [22, p. 54].

Sixthly, a serious block to personal self-development is the *fear of the unknown*. British researcher M. Lee believes that the main obstacle to the practice of self-development for a person is the fear of parting with established patterns of behavior and views against the background of the

unpredictability of a possible result. Self-development requires getting out of the shell of “contentment” which can be accompanied by a painful experience: old schemes are disbanded, a sense of self-esteem is challenged, and the usual life position is overturned. “To change we must have the courage to wonder and seek beyond our self-imposed boundaries... It takes courage to reach the threshold of the known and face the challenge of what goes beyond it” [16, p. 29].

Seventhly, the mental block to personal self-development is the *lack of concentration on the result*. American psychologist E. Pappas and his colleagues [17], generalizing the experience of studying the educational activities of modern students have identified the following three groups of barriers (blocks) to self-development of their cognitive potential, effective thinking and behavior:

The first group of barriers is excessive electronic stimulation and distraction associated with the use of social networks, video games, electronic communication systems against the background of a decrease in the age of availability of such devices and cultural motivation for their use in social and academic fields. In addition, in combination with the strategy of rivalry dominating in modern society, virtual communication hinders the experience of mutual assistance in development in the student community.

The second group of barriers is a dysfunctional relationship with time which refers to the syndrome of lack of time and low control over it: students feel that they must be constantly busy with something, they are in a hurry to do more, immerse themselves in solving numerous problems but this leads to the opposite effect – a decrease in concentration of attention and memory, the inability to reach a generalized level of management of their lives and activities due to the experience of lack for this time [12]. Such a race strategy leaves less time for self-care, enjoying artistic creativity, proper nutrition,

managing not virtual but real social relationships, as well as for focusing consciousness on oneself in the course of self-development.

The third group of barriers to self-development is the difficulty in accepting intentional changes. Many students expect personal change to come quickly and easily and they may decide to forego self-development when they discover that this is not the case. Stress, anxiety, low self-esteem and depression among students are at an all-time high [17] and often interfere with effective learning and the development of social skills. If students feel that they do not meet the expectations of parents, teachers, society and themselves this can lead to a vicious circle instead of self-development in the form of experiencing stress and avoiding overcoming difficulties with the help of a virtual reality game that gives a feeling of pseudo-success, drug addiction, alcohol addiction, as well as an increase in casual sexual relationships.

Therefore, the self-development of the personality is aimed at updating and maintaining the unity of its self as an internal system-forming principle. We can speak about seven main psychological blocks to personal self-development:

- Loss of connection with the Self;
- Inadequate self-esteem;
- Fear of possible negative consequences of self-development: the risk of being assessed; risk of non-compliance; choice risk; risk of self-disclosure;
- Lack of a subjective position in development (underdevelopment of the ability to self-knowledge, destructive stereotypes, unformed mechanisms of self-acceptance and self-prediction, lack of skills of self-education and volitional self-regulation);
- Experiencing semantic conflicts in relation to changing features or personality traits;

- Fear of the unknown;
- Lack of focus on the result.

Awareness of mental blocks and conflicts allows us to understand that self-development is hard, difficult, and risky work with an unpredictable result. This state of affairs exists because the efforts of individual subpersonalities that are part of the structure of a personality may not be coordinated or coordinated not to the extent necessary for ensuring the flow of the process of self-development which is optimal in terms of resource consumption. Personal self-development is path of a person to itself, its internal spiritual Odyssey, which requires overcoming internal inertia, fears, contradictions and passivity.

References:

1. Adler, A. (2013). *The Practice And Theory Of Individual Psychology* / NY: Routledge, 348.
2. Allport, G. (1961). *Pattern and Growth in Personality* / NY: Harcourt College Publishers, 608.
3. Ananyev, B.G. (2008). *Personality, Subject of Activity, Individuality* / Moscow: Direct-Media, 209. [inRussian].
4. Bekhtereva, N.P. (2020). *Brain Magic and Labyrinths of Life* / Moscow: AST, 400. [inRussian].
5. Berne, E. (1964). *Games People Play– The Basic Hand Book of Transactional Analysis* . NY: Ballantine Books , 216.
6. Erikson, E. (2008). *Tragedy of Personality* / Moscow: Algoritm-Kniga, 260. [inRussian].
7. Eysenck, H.J.; Eysenck, S.B.G. *Personality Structure and Measurement* / NY: Routledge, 384.
8. Freud, Z. (2010). *Psychoanalytic Studies* / Minsk: Poppuri, 608. [inRussian].

9. Fromm, E. (1994). *Escape from Freedom*/ NY: Holt Paperbacks, 301.
10. *Glossary of Modern Education* (2007) / Ed. By Ye.Yu. Usik / Kharkiv: NUA, 524.[inRussian].
11. Heidegger, M. (2015). *Being and Time* / Moscow: Akademicheskiiy Proyekt, 460. [inRussian].
12. Hembrooke, H.; Gay, G. (2003). The Laptop and the Lecture: The Effects of Multitasking in Learning Environments / *Journal of Computing in Higher Education*. Vol. 15, 46–64.
13. Horney, K. (1994). *The Neurotic Personality of Our Time* / NY: W.W. Norton&Company, 256.
14. James, W. (1950). *The Principles of Psychology*. Vol. 1/ NY: Dover Publications, 720.
15. Jung, C.G. (2003). *Psychology of the Unconscious* / NY: Dover Publications, 624.
16. Lee, M.M. Who am I? Self-Development in Organisations// Individual Differences and Development in Organisations. – Chichester: Wiley, 2002. – P.17–34.
17. Pappas, E.; Pappas, G.; Lynch, R.; Chamberlin, M.(2018). Fast Change: Immersive Self-Development Strategies for Everyday Life // *Journal of Advances in Education Research*. Vol. 3, 42–56.
18. Rogers, C.R. (2015). *On Becoming a Person: A Therapists View of Psychotherapy* / Boston: HarperOne, 420.
19. Rubinstein, S.L. (2017). *Being and Consciousness*/ Saint-Petersburg: Piter, 288. [inRussian].
20. Seleznyova, Ye.V. (2002). Personal Self-development as an Acmeological Category / *Akmeologia*. Vol.1, 18–25. [inRussian].
21. Vygotsky, L.S. (2019). *Questions of Child Psychology*/ Moscow: Yurait, 160. – (Антология мысли). [inRussian].

22. Yaremchuk, S.V. (2018). Self-development and Subjective Well-being of Modern Youth / Moscow: INFRA-M, 140. [inRussian].
23. Zeigarnick, B.V. (2006). *Psychology of Personality: Norm and Pathology*/ Moscow: Bukinist, 352. [inRussian].
24. Zuckerman, G.A. (1997). *Psychology of Self-development: a Task for Adolescents and their Teachers* / Moscow; Riga: Eksperiment, 276. [inRussian].
25. Maralov, V.G. (2004). *Fundamentals of Self-knowledge and Self-development*/ Moscow: Academia, 256. [inRussian].

Citation: Olena Andriyenko (2022). MENTAL BLOCKS TO SELF-DEVELOPMENT. Frankfurt. TK Meganom LLC. Paradigm of knowledge. 2(52). doi: 10.26886/2520-7474.2(52)2022.2

Copyright Olena Andriyenko ©. 2022. This is an openaccess article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY). The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

DOI 10.26886/2520-7474.2(52)2022.3

UDC 371.124

SOCIAL-PROFESSIONAL ENVIRONMENT OF PERSONALITY

Artem Stryzhakov, PhD in Pedagogy

<http://orcid.org/0000-0002-0539-8466>

e-mail: sao-84@ukr.net

LLC “Tsyfromarket” , Kropyvnytskyi, Ukraine

In the conditions of globalization and the chaotic nature of the normative and value system, the problem of world perception formation is particularly important: how do we want to see the global world?

Interpersonal relationships can be relations of tolerance and cooperation; advantage and exploitation, oppression or care and support. In this case, the personality will be in different social environments. Accordingly, the process of its development will take place in different ways.

The correlation of the concepts “environment” and “spaciousness” is analogous to the correlation of “part” and “whole”. Environment can be contained in space because “spaciousness” is multidimensional and “environment” is only one of its dimensions. Spaciousness contains the past, present and future times; the environment is representation of the present events.

Keywords: personality, environment, spaciousness, social-professional environment, self-regulation, life activities.

Introduction. The term “environment” means surroundings. The “theory of possibilities” by J. Gibson [4] is meaningful for the psychological and pedagogical analysis of the environment. J. Gibson uses the category of opportunity, emphasizing the active side of the human subject who masters his / her living environment. An opportunity serves as an intermediate link between the subject and the environment and is determined by the properties

of the environment and the subject. The more a person uses the opportunities of the environment, the more successful his / her free and active self-development is.

The special role of the social community as a human environment is defined by V. V. Rubtsov: "We are in a human environment. But for a person, the environment is not only the surrounding world. For a person, this is the world that exists in his / her communication, interaction, interconnection, communication and other processes" [12, c. 93].

The concept of one's professional future, the ability to build one's professional and educational spaciousness at various stages of professional formation and the readiness to realize it are actually a diagnosed result of the personality self-development during the period of professional training. The formation of a suitable type of professional and educational spaciousness is also being carried out.

Personal development consists in the gradual development of self-regulation mechanisms. The highest form of self-regulation is self-determination. This is the ability to act not predictably from the position of an external observer, but internally consciously and consistently on the basis of higher reflective internal criteria and the basis for decision-making and behavior management [8]. The main dimensions of self-determination are will and responsibility. Conscious management of activity is inherent in will, that is, choosing the direction of change. Responsibility is understood as a form of detection of activity, a form of regulation, which is characterized by concern for one's ability to change the surrounding world.

A. K. Osynsky distinguishes five components of subjective experience:

- the experience of values, the source of which is the formation of interests, moral norms and beliefs, such that orients human efforts;

- the experience of reflection, as a result of knowledge about oneself and one's own capabilities, predictable self-transformations and changes in accordance with the requirements of reality;
- the experience of primary activation, which is determined by the existing preparedness, operational adaptability to unstable conditions, the expectation of the apprehended level of achievements;
- the experience of operationalization, which involves an appropriate level of general professional knowledge and skills, self-regulation skills, which integrates specific means of transforming the situation and oneself;
- the experience of cooperation as the knowledge of interaction with other participants of joint activities, which contributes to the unification of efforts for the agreed solution of tasks [11].

The indirect influence on the developing personality is most optimally manifested in the environment in which the teacher, educator “places” stimuli that allegedly independently, without the direct influence of the teacher, contribute to the formation of the personality.

The concept of “environment” explains the correlation of conditions that ensure human development. In this case, its presence in the environment, mutual influence, interaction between the environment and the person is assumed. N. B. Krylova considers the “surrounding social spaciousness” as the environment, the zone of “direct activity of the individual, his / her immediate development and action” [9].

For a person to perceive the environment as a means of social control, it is necessary to master the relevant experience of interacting with people. This experience is a way of gaining proficiency in human relationships.

At the level of the individual, the process of human development in accordance with the “requirements” of society “relies” on various natural mechanisms (methods):

- the use of existing natural qualities that are only transformed in accordance with public “requirements”;
- the combinatorial analysis in the combination of natural human qualities, which causes the emergence of new specifically human traits and formations;
- the development of natural endowments as neoplasms, if they are used outside of the properties of the external world objects with which they have been associated until now [1].

A person in his / her integrity is an “open system” that has a certain internal content, a large number of internal states and the ability to exchange energy, matter and information with the environment. A person's life, his / her being, is described as a “trajectory” of the movement of “system” in time [3].

The spaciousness of existence in which a person “moves” also has several dimensions. On the one hand, some researchers single out plans for the spaciousness of human existence in close connection with time, and on the other hand, recognize it as such a mode of human existence as individuality [2]. Other scientists distinguish biological, social and cultural substructures in the superstructure of human existence [7].

Regardless of the views of researchers on the structure of human existence, the dynamics of development and self-development of a person as an open system is considered as a process of acquiring qualitatively new properties, increasing self-awareness and a variety of activity forms [7].

An educational environment can also be called acmeological if, as a result of the purposeful interaction of all its elements – participants in the educational process – objective possibilities arise for the actualization of the need for self-development, realization of one's creative potential and awareness of oneself as self-change subjects.

Based on the integrative criterion, several criteria and indicators can be distinguished for characterizing the educational environment. We consider the

following parameters to be the criteria for the effectiveness of the educational environment development in the system of multi-level training: breadth, social activity, mobility of the educational environment.

The breadth of the educational environment serves as a structural and content special feature that determines which subjects, objects, processes and phenomena are contained in this educational environment. Indicators of this criterion are various educational trajectories; integration with other educational institutions, in particular at the international level; interuniversity exchange of teachers and students; the possibility of choosing educational microenvironments, obtaining additional professional qualifications, the possibility of choosing a teacher, etc.

The social activity of the educational environment is a criterion of its socially oriented potential in the living environment. Indicators of this criterion are the need for graduates in the labor market, the development of future professionals' competencies and personal qualities.

The mobility of the educational environment is a criterion of its ability to organic evolutionary transmutations in the context of interactions with the living environment. Thoughtful adaptation to social changes is assumed, which, on the one hand, takes into account the new social order, and on the other hand, does not cause destructive situations in the educational environment. The mobility of goals, content, means of education, personnel can be indicators of this criterion.

In pedagogical practice, in the process of professional and personal qualities formation, it is necessary to constantly take into account the objectivity of gradual and qualitative conversions in the structure of its value dispositions.

For better understanding of the pattern of behavior within which people strive to realize their values, A. Maslow suggested arranging values hierarchically according to human needs and placed them in the following

order: survival (physiological needs), security (need for safety), community (social needs – friendship, love, etc.), self-esteem (needs of the “ego” – self-respect, recognition, status), self-actualization – creativity, realization of the individual's potential. The researcher believes that these levels form a hierarchy, and before the individual can pay attention to the higher levels, the lower ones must be satisfied [10].

Understanding the personality, who has any motivation, allows us to consider the social not only as something external to the person, but also as something internal. What motives will become dominant depends on social conditions, relationships, and social activity. These motives will also determine personality traits, its ability to regulate and control its various needs and interests, to change its motivational sphere.

Factors such as competition and cooperation are important in collective activities. The competition acts as a kind of “catalyst” for the development of abilities. And cooperation (since it involves the distribution of functions) has a significant impact on the specialization of the abilities of various participants in collective activity. Every personality has great potential, which is only partially realized in a separate activity. Therefore, its objective and more complete evaluation is possible only on the condition of researching the entire set of activities performed by an individual. At the same time, it is important to take into account that the realization and development of its potential depends significantly on the kind of connections with other people and how exactly this personality enters. In psychology, it is claimed that the main functions of attitudes (subjective relations) are adaptation of the individual to the social environment according to the homeostatic principle; schematization and simplification of knowledge about the complex world, self-preservation and self-realization.

The subjectivity of relations means their belonging to the individual as a social subject. They are formed and developed in the process of

accumulation and integration of the entire life experience of the individual. They characterize the life position of the individual in society. Specific “formations”: the system of preferences, opinions, tastes, interests are formed in the process of developing subjective relations. A corresponding system of images is also created, in which various sides and components of reality are represented from the position of a certain personality.

Consciousness is characterized by a powerful regulatory function. Based on the reflection of reality, it regulates the social relationships of people, interaction with the environment. The possibility of regulation arises in connection with the reflection in the mind of the regular links between different aspects of objective reality as cognizance, as well as in connection with the presence of a student's inherent feature – goal setting, which is a kind of mechanism of regulation.

Through goal setting, the current state as a moment of activity is agreed with the future, therefore, the choice of goals and means of achieving them performs a regulatory function in the student's behavior. The student consciously sets a task, the achievement of which is the goal of his activity. In his desire, needs and interests are revealed. They are motives in the structure of activity: incentives, the real driving force of the student's actions, powerful regulators of his behavior.

The “motive-goal” mental system is a qualitatively new entity, which is significantly different from a motive and a certain goal. This formation is a motivation, directed stimulus and regulator of behavior and activity. Motivation is not a mechanical combination of goal and motive, but the result of processes initiated by needs, urges, desires, and aspirations. This formation contains both energetic and regulatory properties. Having motivation, the future teacher is aware of the motive and makes willful efforts to achieve the goal.

Human needs are dynamic. As soon as one of them is satisfied, another (most often of a higher level) takes its place. People's needs, as well as the goals of their activities, are determined by living conditions, real interactions in society, reflecting the level of its development and, accordingly, its capabilities. Human needs are as diverse as the conditions and circumstances in which life is carried out.

A. Maslow believes that all people are characterized by a certain system of basic needs. He assigns that it is not society that determines the development of the individual, but the individual is the primary determining factor in relation to society. The researcher emphasizes that a person can reveal him / herself only with the help of self-actualization.

The development of the youth axiosphere is a complex, multi-level, contradictory process of understanding the transformations of the social structure that are intensively occurring in current life. At the same time, there are modifications in the new ideology, in the struggle between the values of Western modernist culture and the values of traditional national culture.

According to E. F. Zeer, the developing professional and educational spaciousness is characterized by the following three states [6]:

1. Mutual coordination, interaction, and mutual development of coordinate vectors provide stability, balance, and steadfastness to the educational spaciousness and the processes taking place within it. Fluctuations that arise do not violate the integrity of the spaciousness within which the development of both education subjects and the education system itself, which is adequate to the requirements of society and socio-economic conditions, takes place. Evolutionary development is ensured by innovative transformations.

2. Disintegration, disharmony of the components of the educational spaciousness disrupts its determination, stability and balance. This leads to the occurrence of strong fluctuations and the formation of instability moments,

the emergence of bifurcation points. The destruction of stability and dynamic balance, the accrual of external (socio-economic, scientific-technological) and internal (contradictions, crises, irrational tendencies) factors that lead to transmutations in spaciousness cause the formation of an open educational spaciousness and critical points of evolution.

3. Self-organization, the spontaneous search for mutual agreement of all components of the vector-coordinates of the educational spaciousness determines the selective functioning of the open spaciousness in the mode of interaction of its components. A state of dynamic equilibrium is detected. Development takes on an evolutionary character. The spaciousness stability is provided by the regulatory provisions of the documents bringing into regulation the functioning of the educational spaciousness components.

Thus, the educational spaciousness is characterized by three states: relatively stable, disintegrative, and self-organizing. The factors causing the evolutionary development disruption of the educational spaciousness are radical changes in society, socio-economic conditions, and scientific and technological progress.

In pedagogy, the educational environment of an educational institution is understood as a system of influence and conditions of the personality formation, as well as opportunities for its development, which are contained in the social and spatial-subject environment within the framework of organized educational process. As the professional and educational spaciousness of students of higher educational institutions, the form of the interdependence of the individual with the world of trades and methods of obtaining professional education in the conditions of certain educational environment is considered.

We assume it expedient to consider the developmental professional and educational spaciousness of the personality as a special socio-cultural phenomenon. This phenomenon unites the system of continuous education and the world of trades, where qualitative positive changes in the creative

components of spaciousness will contribute to the actualization and satisfaction of the personality needs for self-development.

When designing a high-tech educational environment, it is advisable to use an eco-anthropocentric approach, which for pedagogy means focusing the educational process on the formation of optimal methods and means of metabolism (change, transformation). This means the exchange of a person with the environment on the basis of taking into account the qualitative state of its natural and created components, the level of information culture and value orientation priorities, ways of interaction with other people and attitude to social reality.

One of the varieties of the environment in which the student's activity is manifested is the pedagogical environment. The pedagogical environment is in constant reciprocal action with other environments, which in relation to the pedagogical field are the following ones: psychological, social, biological, etc.

Pedagogical environment is a holistic system formation in which horizontal connections between participants of the educational process and partial substructures prevail. Since the behavior of the pedagogical environment is a function of personalities, its state is considerably influenced by informal psychological structures that are based on instincts, abilities, aspirations, etc. From here we get all the infinite variety of behavioral reactions of the individual, the simulated unpredictability of the specifically taken pedagogical process.

In the apparent unpredictability of the direction of the pedagogical environment movement, depending on a certain situation, such a property as non-linearity is revealed. In such nonlinear environments, the classical principle of superposition does not retain its force. It is fair to say that the consequences of the simultaneous influence of several factors on the pedagogical environment are not equal to the sum of the results caused by the same factors, if they separately act on the environment.

The specifics of non-linear environment include its properties such as self-organization and self-regulation, which cause a reaction that is not always adequate to the goals of the pedagogical environment to external influences.

The social environment is a real lever of the educational process. The teacher's role should be to control this lever. The student's attitude to the environment should always be active, not simple dependence.

The educational environment is an important factor in targeted socialization and the personality development. Its influence on the personality largely depends on the extent to which the goals and tasks of the collective are realized by its members and are perceived by them as personal or expedient. The integral unity of the personal and the social is born in collegial, socially useful activity and initiates itself in collectivism as manifestation of the social environment properties.

Collectivism is a feeling of solidarity with the group, awareness of oneself as part of it, readiness to act for the benefit of the group and society. Cultivation of collectivism in the student body is achieved in various ways and means: organization of cooperation and mutual assistance in education, labor, and public work; joint participation of students in mass cultural and sports events; presenting perspectives to students and conjunct participation in their achievement; activation of the work of youth public organizations.

A clear idea of one's professional future, the ability to build one's professional and educational spaciousness at various stages of professional development, and the readiness to realize oneself in it are actually a diagnosed result of the personality self-development during the period of professional training.

We consider student development as objectively and systematically organized process to be a special type of progress in universal evolution. The basis of mental development is the specific reproductive activity of the

individual, with the help of which he / she appropriates the historically formed fundamental needs and abilities necessary for him / her to be involved in active work and social life. Activity is the basis of mental development even because it is a condition for the personality formation. This provides a fundamentally new principle and type of connection between the living and reality. It is from this point of view that activity is not only a means of “appropriation”, but also special property of an individual that determines its specificity. It is a fundamentally new type of activity – the ability of the personality, its bearer, to subjectively transform the reality in which the personality itself is transformed.

In the activity, as a corresponding typical activity, the personality really escalates, develops as a result of its human self-realization. This type of activity eliminates all types of activity of lower levels and is able to constantly not only modify, not only serve as the basis and condition for the development of its bearer, but also develop – self-develop in society.

Activity develops, complicates, improves and is objectified in the relevant achievements of culture and at the same time overcomes them. This is characteristic of the very structure of the process and the substantive essence of the activity – the activity of energetic subjects who not only reproduce the social, but also complicate its organization, which is realized in dynamic non integral open system – society.

Consideration of the social environment, society as external force that affects the formation of qualitative personality characteristics, is based on the anthropocentric paradigm of thinking, which turns the personality into a point of application of external influences from society. In reality, such antagonism between the personality and society is constructed through artificial situations that “tear” the personality out of the natural social situation of development.

Therefore, the personality either “throws him / herself” into a new “social group” or encounters an “alien” adult.

Conclusion.

In the conditions of social pluralism, education ensures the preservation and reproduction of society as a qualitatively original integral system. It increases the adaptive potential of society and opens up new prospects for its socio-cultural development by establishing socially useful forms of activity in social practice and consciousness. Education creates a social resource, forming in individuals the ability to flexibly adapt, find their place in changing environment, combine unique traits with the ability to easily communicate with others and solve tasks that are incredible in their diversity.

References:

1. Abulkhanova-Slavskaya, K. A. (1977). *Dialektika chelovecheskoy zhizni* [Dialectics of human life]. *Sootnosheniye filosofskogo, metodologicheskogo i konkretno-nauchnogo podkhodov k problem individua* [Correlation of philosophical, methodological and concrete scientific approaches to the problem of the individual]. M.
2. Agafonov, A. Yu. (2000). *Chelovek kak smyslovaya model' mira. Prolegomeny k psikhologicheskoy teorii smysla* [Person as a semantic model of the world. Prolegomena to the psychological theory of meaning]. Samara.
3. Vakhromov, E. E. (2001). *Psikhologicheskiye kontseptsii razvitiya cheloveka: teoriya samoaktualizatsii: ucheb. Posobiye* [Psychological concepts of human development: the theory of self-actualization. Tutorial]. M.
4. Gibson, J. (1988). *Ekologicheskiy podkhod k zritel'nomu vospriyatiyu* [Ecological approach to visual perception]. M.
5. Davydov, V. V. (1980). *Printsip razvitiya v psikhologii* [The principle of development in psychology]. *Voprosy filosofii* [Philosophy issues], No. 12.
6. Zeer, E. F. (2006). *Psikhologiya professional'nogo razvitiya* [Psychology of professional development] .M.

7. Kagan, M. S. (1991). Sistemnyy podkhodi gumanitarnoye znaniye [System approach and humanitarian knowledge]. *Izbrannyye stat'i [Selected articles]*. L.
8. Kaliteevskaya, E. R. (2006). Puti stanovleniya samodeterminatsii lichnosti v podrostkovom vozraste [Ways of personality self-determination formation in adolescence]. *Voprosy psikhologii [Psychology issues]*, No. 3. Pp. 49 – 54.
9. Krylova, N. B. (1990). Formirovaniye kul'tury budushchego spetsialista [Formation of the future specialist culture]. M. Higher School.
10. Maslow, A. H. (1999). Motivation and personality [Motivation and personality]. St. Petersburg.
11. Osinsky, A. K. (1992). Umeniya samorealizatsii v professional'nom samoopredelenii uchashchikhsya [Self-realization skills in students' professional self-determination]. *Voprosy psikhologii [Psychology issues]*, No. 1, 2.
12. Rubtsov, V. V. (1996). O problem sootnosheniya razvivayushch i khobrazovatel'nykh sred i formirovaniye znaniy: (k opredeleniyu predmeta ekologicheskoy psikhologii) [On the problem of the correlation of developing educational environments and the formation of knowledge: (to the definition of the subject of environmental psychology)]. *Pervayaros. konf. Po ekologicheskoy psikhologii 5 – 6 dek. 1996 g., Moskva [First Russian Conference on Environmental Psychology, 5 – 6 December. 1996, Moscow]*.
13. Saiko, E. V. (2006). Sub"yekt: sozidatel' i nositel' sotsial'nogo [Subject: creator and bearer of the social]. M.; Voronezh.

Citation: Artem Stryzhakov (2022). SOCIAL-PROFESSIONAL ENVIRONMENT OF PERSONALITY. Frankfurt. TK Meganom LLC. Paradigm of knowledge. 2(52). doi: 10.26886/2520-7474.2(52)2022.3

Copyright Artem Stryzhakov ©. 2022. This is an openaccess article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY). The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

DOI 10.26886/2520-7474.2(52)2022.4

UDC 373.2.015.31:688.72/.73](477)

TOYS AND GAMES OF PRESCHOOL CHILDREN IN UKRAINIAN REALITIES CAUSED BY WAR

Kateryna Polischuk

<https://orcid.org/0000-0001-6554-9086>

e-mail: katika42@gmail.com

National Pedagogical Drahomanov University, Ukraine, Kyiv

Military operations on territory of Ukraine changed lives of all their citizens. Ukrainian children are the most vulnerable in this situation. The article is about the changes observed in the playing activities of children caused by war in Ukraine. The description of new methods in playing activities is the deployment of play activities in a safe, adult-defined environment (in a bomb shelter, a shelter, on a temporarily safe playground) with children who are currently nearby.

The content of playing plots of preschoolers, which is caused by external circumstances, the redistribution of responsibilities in the Ukrainian family, and the emergence of multi-age play associations, is analyzed. These are such games as "war machine", "shelter", "soldiers", unfolding of game plots based on multimedia usually content not available for preschool children. A description of modern toys popular among preschoolers is given: toy weapons, military paraphernalia, new imaginative toys. Advises for parents on choosing toys and organizing play activities of preschool children are provided.

Key words: *modern toy, playing activity, change of game plots, children of preschool age, Ukrainian society.*

Поліщук Катерина, Іграшки та ігри дітей дошкільного віку в українських реаліях зумовлених війною / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ, Україна

Військові дії на території України змінили життя усіх її громадян. Найбільше це відчули діти. Стаття присвячена змінам, які простежуються у ігровій діяльності дітей дошкільного віку, у зв'язку з воєнним станом в Україні. Подано характеристику нових умов для організації дитячої гри: розгортання ігрової діяльності в безпечному, визначеному дорослим середовищі (в бомбосховищі, укритті, на тимчасово безпечному ігровому майданчику) з дітьми, які на даний момент опинилися поряд. Проаналізовано зміст ігрових сюжетів дошкільників, що зумовлено зовнішніми обставинами, перерозподілом обов'язків в українській сім'ї, появою різновікових ігрових об'єднань. Це ігри у «військомат», «укриття», «військових», розгортання ігрових сюжетів за мотивами мультимедійного контенту зазвичай не доступного для дітей дошкільного віку. Дано опис популярних серед дошкільників сучасних іграшок: іграшкова зброя, військова атрибутика, нові образні іграшки. Наведено поради для батьків щодо вибору іграшок та організації ігрової діяльності дітей дошкільного віку.

Ключові слова: *сучасна іграшка, ігрова діяльність, зміна ігрових сюжетів, діти дошкільного віку, українське суспільство.*

Вступ. Українське суспільство зараз переживає низку драматичних подій, які торкнулися особисто кожного, похитнувши віру у сьогодення та у можливість існування прогнозованого майбутнього. Проте ці події вплинули не лише на реалії життя українських громадян, а й на загальносвітовий культурно-інформаційний простір. Вони актуалізували проблему загальнолюдських цінностей, потреб і можливостей кожного,

пошуку відповідей на питання про сенс людського життя та спричинили появу низки нових.

Початок військових дій на більшості території України та введення воєнного стану у державі визначили нову реальність існування українського народу. За досить короткий період часу багато родин змінили місце свого перебування опинившись у бомбосховищах, укриттях, умовно безпечних місцях. Для частини населення ці приміщення неочікувано стали місцем проживання на не визначений термін. Інші стали вимушеними переселенцями на неокупованих територіях України або ж виїхали за кордон. Опинившись у більш безпечному місці кожен мав вирішити низку нагальних проблем, пов'язаних перш за все із життєзабезпеченням. Усі інші аспекти соціального буття тимчасово втратили свою актуальність.

Найбільш чутливо на зміни відреагували діти, особливо дошкільного віку. У доступний для себе спосіб - через гру, вони транслюють своє розуміння оточуючої дійсності, намагаються переосмислити її та і потребують у цьому підтримки дорослих. Про це свідчить поява нових тенденцій у їхній ігровій діяльності та використанні сучасних іграшок. Іграшка є частиною культури суспільства, показником змін у ньому та ефективним засобом розвитку особистості. Вона у доступний спосіб інформує дітей про оточуючий світ та створює можливості для його активного пізнання. Сучасна іграшкова промисловість здатна як швидко задовольнити запити конкретного суспільства, так і поширювати актуальні інформаційні світові тенденції. Так, наприклад, Компанія The Brothers Brick, одна із ритейлерів Lego, яка спеціалізується на випуску максимально наближених до реальності військових конструкторів, випустила лімітовану колекцію фігурок, присвячених захисникам «Азовсталі» у м. Маріуполь [1]. Ця колекція не є офіційним продуктом

компанії Lego, але яскраво демонструє швидкість реагування іграшкової індустрії на події у світі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Іграшка, як і гра, у науковій літературі є предметом міждисциплінарних досліджень і розглядається не лише у психолого-педагогічному аспекті, а й як предмет культури, який впливає на формування особистості дитини починаючи з раннього віку (Артемова Л., Батухтіна О., Беленька Г., Вовчик-Блакитна О., Гавриш Н., Герус Л., Грушевський М., Карасьова К., Коваленко Т., Кононко О., Крутій К., Ладивір С., Найден О., Піроженко Т., Поворознюк С., Сірченко Л., Goldstein J., Whitebread D. та ін.) [2, с.79-80].

На думку педагогів (Коваленко Т., Сірченко Л.) та етнографів (Герус Л., Грушевський М., Найден О., Стельмахович М. та інші), першим джерелом інформації про навколишній світ для дошкільника повинна бути традиційна народна іграшка, оскільки вона зберігає та транслює соціокультурні цінності рідного народу. Народна іграшка є самодостатнім елементом культури та одночасно виконує низку дидактичних функцій: інформаційна (джерело первинної інформації про предмет чи явище, життя суспільства та його світоглядні орієнтири), мотиваційно-стимульна (формування інтересу до навколишнього світу, спонукання до активних дій в ігровій діяльності), гедоністична (задоволення та почуття радості від процесу діяльності), евристична (формування творчого мислення), культурологічна (засіб ознайомлення з культурними еталонами та особливостями країни-виробника), навчальна (можливість для використання в процесі навчання), розвивальна (розвиток пізнавальних інтересів), виховна (регулятор діяльності та взаємовідносин відповідно до цінностей суспільства) [3, с.8].

На наш погляд, варто підкреслити, що перераховані вище функції притаманні усім видам сучасних промислових іграшок. Їх змістове

наповнення може значно відрізнятися залежно від культури суспільства, актуальних для нього напрямів розвитку та значущих подій.

Формулювання цілей статті. В окресленому контексті змін в українському суспільстві важливим є дитяча реакція на оточуючі події, як індивідуальна, так і колективна. Для дітей дошкільного віку гра є універсальним засобом трансляції інформації, здобуття досвіду, розуміння та контролю власних і чужих емоцій та формою вираження свого ставлення до подій оточуючої дійсності. Зміст ігрових сюжетів, способи міжособистісної взаємодії та використання іграшок можуть проілюструвати глибинні внутрішні переживання дитини та вказати шляхи їх подолання. Метою статті є аналіз змісту та атрибутів ігрової діяльності дітей дошкільного віку, зумовлені реаліями українського сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Початок військових дії на території України та пов'язані з цим інші події у суспільстві зумовили зміну усіх аспектів ігрової діяльності дітей старшого дошкільного віку.

Перш за все зазнали змін умови організації гри. Військова агресія з боку іншої держави поставили під загрозу життя кожного українця. Найвищим пріоритетом для дорослих стали безпека та збереження життя. Батьки разом з дітьми опинилися в нових життєвих обставинах, що вплинуло на вибір місця та часу для дитячої гри. У такій ситуації вибір простору для ігор визначається лише наявним фондом безпечних приміщень чи територій, які використовуються для спільного проведення часу дітей усіх вікових категорій. В умовах бомбосховища, укриття чи на тимчасово безпечних ігрових майданчиках діти мають швидко пристосовуватися до нового «предметно-просторового середовища» та до тих учасників, які опинились «тут» і «зараз». Варто відзначити, що не всім це вдається зробити легко та зумовлено наявністю психотравмуючого довіду або індивідуальними особливостями розвитку.

Особливістю таких ігор є те, що вони є фрагментарними за змістом, регламентованими у часі, емоційно насиченими та додатково забарвленими внутрішніми переживаннями і відповідними діями дорослих у цей момент. Тому часто така ігрова взаємодія частково позбавлена самостійності через постійне втручання дорослих.

Варто відзначити, що змінився і склад учасників ігрових об'єднань. Актуальним стали ігри у різновіковому дитячому товаристві. Дана тенденція виникла ще у період довготривалих карантинних обмежень, які вплинули на звичний спосіб життя населення та кардинально змінили умови роботи закладів освіти. Це спричинило зменшення контактів дітей з однолітками, проте активізувало розвиток дитячої субкультури у різновіковому товаристві за межами освітніх установ. Так, зокрема діти дошкільного віку стали невід'ємною частиною ігрового товариства молодших школярів. Як позитивний момент варто відзначити передачу ігрового досвіду між різними поколіннями дітей. Проте уваги потребує його оновлений зміст, оскільки дошкільники активно переймають зміст ігрових сюжетів, спосіб спілкування та досвід взаємодії не характерні для свого віку.

Відбулися зміни у змісті ігор, характері ігрових сюжетів та ігрових ролях. З'явилися ігрові сюжети, що зумовлені реальними подіями з життя звичайної української сім'ї, яка за короткий проміжок часу в переважній більшості отримала нову систему взаємин і розподілу як обов'язків так і відповідальності, кожного з її членів.

Особливо яскраво це проявляється в іграх хлопчиків. Зокрема можна спостерігати гру у «Військомат», яка відбувається нерідко так: «Я військомат. Призначаю тебе військовим. Все, йди воюй». Відзначимо, що не всі погоджуються на призначені таким чином ролі і заперечують: «Я сам військовий» (тобто сам себе призначив таким). Також діти програють дії військових, які перебувають в умовах реальних бойових

дій (стріляють, кидають гранати, імітують вибухи, атакують ворога, риють окопи, захищають мирне населення, яким є молодші, що граються в пісочниці). Крім того, дошкільники в іграх відтворюють правила поведінки для цивільного населення в умовах воєнного стану - при появі літака (або звуків схожих на гелікоптер) ховаються під гірку, присідають у пісочниці - «в підвал», «в укриття». Інколи пакують «свій рюкзак» і залишають його в безпечному місці. У цьому ж контексті діти відображають в іграх і дії поліції. Так поліцейські слідкують за порядком, шукають (наздоганяють) злодіїв, зупиняють порушників на дорогах та «вночі» (під час комендантської години).

Окремо варто відзначити появу на ігрових майданчиках дітей старшого дошкільного віку у повному військовому спорядженні: у формі відповідного розміру, бронежилеті та шоломі, з іграшковою зброєю кількох видів (ніж, автомат, пістолет). Дехто з них бере на себе роль військового, який є членом загону спеціального призначення і намагається виконувати «спеціальне завдання» - «Я маю знайти їх. Сам. Таке завдання». Інші - просто пересуваються по майданчику, без бажання включитися в ігрову діяльність. Можна також спостерігати навчання дорослими молодших школярів вправній стрільбі по мішенях, як елемент гри у захисників. Такі випадки не є масовими, але викликають підвищений інтерес у всіх присутніх. Окреслені ігрові тенденції свідчать про нові акценти у батьківському вихованні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, які впливають на зміст дитячих ігор.

Завдяки присутності на ігровому майданчику одночасно представників дітей різного віку: діти раннього віку, дошкільники, молодші школярі, з'явилися спільні ігри за мотивами онлайн чи відео ігор, сюжетів мультфільмів чи фільмів з диференційованим ступенем включення учасників в активну ігрову взаємодію. Діти дошкільного віку активно переймають стиль взаємодії, характер поведінки учасників,

ігрові дії. Останні уже змінені молодшими школярами часто відрізняються від оригінальних подій та мають інше емоційне забарвлення. Зокрема, це різні інтерпретації «Гри в кальмара» - від традиційних «доганялок» за «кальмаром» та гри в хованки від нього до повторення старшими учасниками гри характерних дій головних героїв. Так, за адаптованим сюжетом «кальмар» не вбиває, а лише тимчасово заморожує учасника. Його можна «розморозити» та «оживити». По суті відбувається об'єднання нових сюжетів і персонажів та правил уже відомих традиційних ігор у спільну і цікаву для всіх вікових груп діяльність.

Діти програють сюжети на виживання за мотивами комп'ютерної гри «Minecraft», залежно від рівня володіння інформацією про неї (будівництво фортифікаційних захисних споруд, тунелів, автострад). Від традиційних ігор їх відрізняє спільна цілісна стратегія будівництва та специфічна термінологія. Вони будують окремі острови або міста з відповідною інфраструктурою та оборонним комплексом. У такій взаємодії молодші школярі виступають організаторами, які планують та розподіляють діяльність кожного учасника. Старші дошкільники виконують роль будівельників, часто об'єднуються в групи та починають уже свою гру, періодично повертаючись до участі у загальній стратегії будівництва.

Зазвичай такий контент відео матеріалів для дітей дошкільного віку масово не доступний, що пов'язано з часом їх перебування в ЗДО, обмеженням перегляду такої продукції батьками та зайнятістю молодших школярів навчальним процесом.

Набирає популярності гра у «Брайти», зумовлена проведенням в мережі супермаркетів благодійної акції з доповненою реальністю «Брайти - Народження Українських Супергероїв». Діти дошкільного віку колекціонують фішки із зображенням героїв. Молодші школярі, крім

колекціонування, ще й грають у мобільному додатку у гру «Брайти». Образи героїв містять одночасне поєднання міфологічних уявлень українського народу про вищі сили та їх допомогу і рис сучасних майже легендарних захисників України. Дані зображення мають специфічні, часом досить агресивні риси та назви – імена, які це підкреслюють. Гра дає можливість знищувати колони ворожої техніки та засвоїти основи мінної безпеки. Відповідний набутий досвід діти реалізують у спільних іграх як з однолітками так і з молодшими: «від повного знищення ворога» та «підривання на міні у лісі» до обміну однаковими картками та перекладанням їх у потаємні місця, як певних скарбів, які потребують охорони.

Крім змін в ігрових сюжетах можна відзначити популярність певних видів іграшок серед дітей дошкільного віку. Перш за все це поширення іграшкової зброї усіх можливих розмірів і видів. Вона стала невід'ємним атрибутом дитячих ігор. Якщо раніше можна було фіксувати її одиничну наявність, то зараз кожен хлопчик має кілька варіантів і прагне поділитися досвідом її використання. Іграшкова зброя одночасно стала засобом зняття напруги, яку відчують діти, та способом вираження певної агресії, частково замінивши бійку у хлопців. Використання такої зброї дає змогу дітям дошкільного віку висловити свої емоції та бажання на відстані, не вступаючи в близький контакт. Цікавим є те, що гравці як правило об'єднуються проти уявного ворога, а не обирають його серед присутніх.

Не однозначно складається ситуація з м'якими іграшками цікавими для дітей дошкільного віку. Довготривалі карантинні обмеження, в умовах яких працювали заклади дошкільної освіти останні три роки, передбачали зміну іграшкового асортименту відповідно до нових вимог [4]. Внаслідок цього відбулося обмеження у використанні певних видів іграшок у роботі вихователя та частково позначилось на змісті

самостійних ігор дошкільників. Зокрема не рекомендованими для використання в ЗДО були м'які іграшки. Ігри з ними стали можливими для дітей лише вдома. Кожна сім'я мала можливість зробити власну добірку таких іграшок. Серед сучасного асортименту варто відзначити появу у дітей дошкільного віку іграшки, що має назву «Хагі Вагі». Завдяки особливостям пошиття іграшка має довгі та м'які руки та ноги і легко обіймає свого власника за шию. Це дає можливість не розлучаючись з нею ні вдома, ні під час прогулянки. Діти із задоволенням носять Хагі-Вагі як тимчасову прикрасу на шиї або плечах, яка не заважає здійснювати інші ігрові дії. Проте зовнішній вигляд, історія появи та характер взаємодії цієї іграшки з людьми викликають занепокоєння у психологів і практиків ЗДО [5]. Хагі Вагі не схожа на жодну реальну істоту, має яскраве забарвлення хутра (синє, рожеве або різнокольорове смугасте), колір якого може наштовхнути на думку про певну статеву приналежність (хлопчик чи дівчинка відповідно) та одразу пропонується для продажу парами. Трикутна голова на обличчі має широку посмішку з великими зубами та закривавленими губами. Цей персонаж є елементом контенту гри жахів із позначкою 16+ , він обіймає людину перш ніж позбавити її життя. Отже, по суті це монстр, який ще й маніпулює почуттями людини – створюючи відчуття захищеності одночасно відбирає у неї найбільшу цінність.

Образ цієї істоти створений минулого року у вигляді іграшки викликає інтерес серед дітей і дошкільного віку зокрема. Психологи [6], з огляду на зовнішній вигляд, роблять акцент, на тому, що така м'яка іграшка притягує дошкільників своїм зовнішнім виглядом. Дітям подобається те, що викликає страх, як нову емоцію. Вони шукають спосіб його подолання, контролю тривоги та подібних емоцій у схожих ситуаціях. Проте для емоційно вразливих дітей може мати зовсім протилежний ефект, особливо в дошкільному віці. В сучасних умовах

психологічної напруги така іграшка може ефективно виконувати терапевтичну функцію для дітей більш старшого віку, проте не бажана для дошкільників.

Обираючи іграшки для дітей дошкільного віку варто, на наш погляд, враховувати такі групи їх характеристик: технічні (якість виготовлення, міцність, безпечність для здоров'я, вказана вікова адресність, назва підприємства-виробника і його реквізити, інформація про догляд за іграшкою та можливі способи санітарно-гігієнічної обробки, попередження про небезпеку, пов'язану з експлуатацією іграшки); психолого-педагогічні (відповідність інтересам дитини, спонукання до активності, наявність зрозумілих для дитини орієнтирів для самостійної діяльності, спрямованість на спільну з іншим дітьми гру); соціокультурні (іграшка розглядається з точки зору її об'єктивних властивостей, які мають важливе значення для виховання) [7, с.180].

Висновки. Дошкільне дитинство - неповторний період життя людини, який потребує особливої уваги дорослих. Це час побудови системи власних уявлень про оточуючий світ та закладання основ ставлення до нього; несвідомого проектування віддалених перспектив особистісного розвитку; формування системи реакцій на складні, інколи не передбачувані життєві обставини, шляхом наслідування значимих дорослих. Їх поведінка в екстремальних ситуаціях та реакція на непередбачувані обставини є джерелом оцінки надійності навколишнього світу.

У сучасних надзвичайно складних умовах дорослі можуть допомогти дитині дошкільного віку прожити цей етап свого життя максимально цікаво, зберігаючи спокій, обмеживши її доступ до негативної інформації та створивши умови для реалізації найбільшої потреби цього віку - гри. Для дитини вона є – природнім інструмент подолання кризових ситуацій, який дає можливість безпечно проживати емоції та сприяє розвитку

саморегуляції та самоконтролю. Окреслені вище тенденції змін у ігровій діяльності та атрибутах свідчать про необхідність підвищеної уваги дорослих до змісту ігор та іграшок, які використовують діти дошкільного віку.

В українських реаліях сучасна іграшка для дитини-дошкільника є не лише джерелом інформації про оточуючий світ, предметом створеним для гри дітей, покликаним допомогти формувати моральні почуття й досвід моральної поведінки, розвивати естетичні смаки й відчуття прекрасного, стимулювати до активної діяльності, а й засобом подолання труднощів.

Обираючи іграшку для дітей дошкільного віку, сьогодні дорослим варто звернути увагу на її соціокультурні характеристики. Вони включають кілька аспектів: соціальний (відображення зв'язку з оточуючим соціальним середовищем, демонстрація різних моделей поведінки у конкретному суспільстві), етичний (стимулювання просоціальних дій та емоцій), естетичний (формування розуміння еталонів красивого та потворного, зв'язок з культурними традиціями народу країни-виробника).

Література:

1. LEGO випустили лімітовану колекцію фігурок захисників "Азовсталі"
<https://www.unn.com.ua/uk/news/1986760-lego-vipustili-limitovanu-kolektsiyu-figurok-zakhisnikiv-azovstali>
2. Поліщук, К.М. (2019). Сучасна іграшка: актуальність, тенденції, перспективи впливу на дитину. Освітній дискурс: збірник наукових праць. 13 (5). 79-89
3. Коваленко, Т.В. (2002). *Формування творчої активності молодших школярів засобами української народної іграшки*. НПУ ім. М.П.Драгоманова. Київ

4. *Постанова «Про затвердження протиепідемічних заходів у закладах дошкільної освіти на період карантину у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)» 2021* (Міністерство охорони здоров'я України, головний санітарний лікар України)
<https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-protiepidemichnih-zahodiv-u-zakladah-doshkilnoyi-osviti-na-period-karantynu-u-zvyazku-poshirennyam-koronavirusnoyi-hvorob-covid-19>

5. Моторошний і трендовий Хагі Багі: чи варто купувати дитині модну іграшку? <https://vikna.tv/dlia-tebe/batkivstvo/v-chomu-nebezpeka-hagi-vagi-chy-varto-kupuvaty-dytyni/>

6. Монстр Хагі Багі – новий тренд серед іграшок: чи варто непокоїтися за психіку дитини. <https://life.liga.net/poyasnennya/article/monstr-haggi-vaggi-novyuy-trend-sredi-igrushek-stoit-li-perejivat-za-psihibiku-rebenka>

7. Поліщук, К. М. (2012). Сучасна іграшка дітей дошкільного віку: соціокультурні характеристики. Гуманізація навчально-виховного процесу: збірник наукових праць. LIX. 176-184.

References:

1. LEGO vypustyly limitovanu kolektsiiu fihurok zakhysnykiv "Azovstali"
<https://www.unn.com.ua/uk/news/1986760-lego-vipustili-limitovanu-kolektsiyu-figurok-zakhisnikiv-azovstali>

2. Polishchuk, K.M. (2019). Suchasna ihrashka: aktualnist, tendentsii, perspektyvy vplyvu na dytynu. Osvitnii dyskurs: zbirnyk naukovykh prats. 13 (5). 79-89 [in Ukrainian].

3. Kovalenko, T.V. (2002). Formuvannia tvorchoi aktyvnosti molodshykh shkoliariv zasobamy ukrainskoi narodnoi ihrashky. NPU im. M.P.Drahomanova. Kyiv [in Ukrainian].

4. Postanova «Pro zatverdzhennia protyepidemichnykh zakhodiv u zakladakh doshkilnoi osvity na period karantynu u zviazku z poshyrenniam koronavirusnoi khvoroby (COVID-19)» 2021 (Ministerstvo okhorony zdorovia

Ukrainy, holovnyi sanitarnyi likar Ukrainy) <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-protiepidemichnih-zahodiv-u-zakladah-doshkilnoyi-osviti-na-period-karantinu-u-zvyazku-poshirennyam-koronavirusnoyi-hvorob-covid-19>

5. Motoroshnyi i trendovyi Khahi Vahi: chy varto kupuvaty dytyni modnu ihrashku? <https://vikna.tv/dlia-tebe/batkivstvo/v-chomu-nebezpeka-hagi-vagi-chy-varto-kupuvaty-dytyni/>

6. Monstr Khahi Vahi – novyi trend sered ihrashok: chy varto nepokoitysia za psykhyku dytyny. <https://life.liga.net/poyasnennya/article/monstr-haggi-vaggi-novyy-trend-sredi-igrushek-stoit-li-perejivat-za-psihiku-rebenka>

7. Polishchuk, K. M. (2012). Suchasna ihrashka ditei doshkilnoho viku: sotsiokulturni kharakterystyky. Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu: zbirnyk naukovykh prats. LIKh. 176-184. [in Ukrainian].

Citation: Kateryna Polischuk (2022). TOYS AND GAMES OF PRESCHOOL CHILDREN IN UKRAINIAN REALITIES CAUSED BY WAR. Frankfurt. TK Meganom LLC. Paradigm of knowledge. 2(52). doi: 10.26886/2520-7474.2(52)2022.4

Copyright Kateryna Polischuk ©. 2022. This is an openaccess article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY). The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

DOI 10.26886/2520-7474.2(52)2022.5

UDC:734:374

RESULTS OF THE EXPERIMENT ON THE FORMATION OF TEENAGERS' ARTISTIC WORLDVIEW

Dong Hao, Postgraduate student

<https://orcid.org/0000-0003-1902-3168>

e-mail: yaremenko1969@ukr.net

A.S. Makarenko Institute Culture and Arts of Sumy State Pedagogical University, Sumy, Ukraine

The article highlights the developed methodology of the experiment on the formation of teenagers' artistic worldview in the process of learning singing. Development of the author's methodology was carried out according to such guidelines as formation of a positive motivational sphere in order to activate interest in musical phenomena; awareness of artistic knowledge, mastery of expressive means of musical art; formation of knowledge, abilities and skills in the process of learning singing with the aim of developing teenagers' artistic worldview. During the research work, the most important tasks in the context of the molding experiment were singled out, namely: emergence of interest and formation of teenagers' desire to realize new musical experiences; formation of desire to learn musical material; activation of the need of teenage students in musical and singing activities; acquiring knowledge about musical repertoire; development of singing abilities and skills; formation of a worldview during musical and singing activities. Implementation of the experimental methodology was carried out sequentially during the expository-motivational, cognitive-evaluative and result-creative stages.

Key words: artistic worldview, teenagers, experimental methodology, results of the experiment.

аспірант, Дун Хао, Результати експерименту щодо формування мистецького світогляду підлітків / Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, Суми, Україна

У статті висвітлено розроблену методику експерименту щодо формування мистецького світогляду підлітків у процесі співацького навчання. Розробка авторської методики здійснювалася за такими орієнтирами, як формування позитивної мотиваційної сфери задля активізації інтересу до музичних явищ; усвідомлення мистецьких знань, опанування виразних засобів музичного мистецтва; формування знань, умінь і навичок у процесі співацького навчання з метою розвитку мистецького світогляду підлітків. Під час дослідницької роботи було виокремлено найбільш вагомі завдання в контексті формувального експерименту, а саме: виникнення інтересу й формування прагнення підлітків до усвідомлення нових музичних вражень; формування бажання засвоювати музичний матеріал; активізація потреби учнів-підлітків у засвоєнні музично-співацької діяльності; набуття знаннєвого досвіду щодо музичного репертуару; розвиток співацьких умінь і навичок; формування під час музично-співацької діяльності світогляду. Упровадження експериментальної методики було здійснення послідовно під час експонувально-мотиваційного, пізнавально-оцінювального та результативно-творчого етапів.

Ключові слова: *мистецький світогляд, підлітки, експериментальна методика, результати експерименту.*

Вступ. Ефективність мистецького навчання, безперечно, забезпечується реалізацією комплексу різноманітних доцільних методів з метою з'ясування різних за характером наукових завдань. Під час формування мистецького світогляду підлітків на уроках мистецтва та в позанавчальній діяльності винайдення методів дослідження залежить від

його мети і завдань, а також від специфіки предмета та теоретико-методологічного забезпечення. До того ж, від адекватного вибору методів залежить результативність досліджуваного явища в напрямку розробки та обґрунтування конкретної методики, що зумовлена обраною тематикою дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З метою встановлення рівнів сформованості мистецького світогляду підлітків у процесі співацького навчання та розробки відповідної методики необхідно провести педагогічний експеримент. Як зазначають науковці, експериментальна робота передбачає активне і цілеспрямоване втручання дослідника в природні умови існування предметів і явищ зі створенням штучних умов [3, 63].

З точки зору філософської науки, в ході експерименту відбувається закон позитивного перетворення дійсності, яка досліджується. Враховуючи специфіку методу пізнання, слід підкреслити, що в експерименті поєднуються прийоми раціонального, чуттєвого та практичного пізнання [3, 76]. У процесі експерименту обґрунтовуються теоретичні положення, формулюється проблема дослідження, ставляться конкретні завдання, визначаються методи дослідження, критерії, показники, проводиться констатувальний, формувальний, контрольний етапи.

Мета даної публікації полягає у висвітленні розробленої методики експерименту щодо формування мистецького світогляду підлітків у процесі співацького навчання, яка складається з експонувально-мотиваційного, пізнавально-оцінювального, результативно-творчого етапів. У процесі пошукової роботи використано комплекс загальнонаукових методів, серед яких: аналіз, систематизація, порівняння, узагальнення наукової інформації, системно-структурні, які

уможливляють зіставлення теоретичних підходів до визначення основних дефініцій та методичних засобів.

Виклад основного матеріалу. Вищеподаний матеріал дає можливість констатувати, що проведення педагогічного експерименту задля формування мистецького світогляду підлітків залежить від упровадження обґрунтованих педагогічних умов, які створюються цілеспрямовано з метою досягнення результативності мистецького навчання.

У даному дослідженні передбачається створення таких педагогічних умов, як: забезпечення позитивно-довірливої атмосфери; втілення художньо-діалогової взаємодії між учасниками навчання; активізація мистецько-практичної діяльності.

Реалізація означених умов базується на впровадженні принципів формування мистецького світогляду підлітків у процесі співацького навчання, а саме: культурологічної спрямованості мистецького навчання; естетичного забезпечення мистецько-навчального процесу; дотримання діалогових взаємостосунків між вчителем та учнем.

Принципкультурологічної спрямованості мистецького навчання (за Г.Падалкою) реалізується під час всіх етапів експериментальної роботи. Він передбачає таке змістове наповнення навчального процесу, під час котрого мистецтво сприймається учнями як надбання світової культури [7,152]. Зважаючи на це, культуровідповідність мистецького процесу є необхідним аспектом формування мистецького світогляду, що забезпечує усвідомлення здобувачами освіти як соціального явища в контексті розвитку світової художньої культури.

Цей принципдає можливість ознайомитися з широким спектром мистецтва, пізнати різні художні напрями з метою збагачення мистецького досвіду. До того ж, означений принцип забезпечуєстановлення культури особистості [6]. Формування

мистецького світогляду учнів підліткового віку закономірно передбачає єдність загальнокультурного і мистецького в процесі навчання.

Вважаємо за доцільне підкреслити, що поетапна методика формування мистецького світогляду учнів підліткового віку базується на принципі естетичного забезпечення мистецького навчання [7, 170]. Слід наголосити, що розвиток музичних здібностей має відбуватися з огляду на необхідність формування у підлітків мистецького світогляду з метою розвитку їх спроможності до співвіднесення власних відчуттів і оцінки музичних явищ з уявленнями про прекрасне. Слід узагальнити, що втілення принципу естетичного забезпечення мистецького навчання передбачає таке його змістове навантаження, котре взаємопов'язується із завданнями формування мистецького світогляду учнів, розвитку умінь відрізняти красиве, досконале від псевдохудожнього в галузі мистецтва.

У розробці експериментальної методики велике значення має принцип дотримання діалогічних взаємостосунків між вчителем та учнями, що передбачає суб'єкт-суб'єктний взаємозв'язок, у процесі якого вчитель ставиться до учня як до унікальної особистості, яка здатна продукувати естетичні цінності.

За таких обставин, ураховуються художні смаки і уподобання учнів, що уможливлює реалізацію мистецько-навчального процесу на паритетних основах. Змістовий аспект такої взаємодії забезпечує застосовування оцінювальних підходів до мистецьких явищ [7,173]. Отже, продуктивним є навчальний процес, в якому й учитель, і учні не тільки налаштовані на творчість, а спільно діють у цій сфері. Спільна взаємодія, пошук нового виявляється особливо ефективним засобом творчих проявів підлітків [5].

Для нашої роботи слушною є позиція науковців щодо специфічних ознак експерименту, який, на відміну від звичайного вивчення педагогічних явищ у природних умовах шляхом їх безпосереднього

спостереження, дозволяє штучно виокремлювати явища, що досліджуються від інших, а також цілеспрямовано змінювати умови педагогічного впливу на респондентів [3,136]. Так, проведення експерименту дає можливість варіювати фактори, які впливають на процеси і явища, що вивчаються, а також їх неодноразово реалізовувати та втілювати. Отже, існує можливість створення нового досвіду в спеціально організованих та впроваджених умовах.

Експериментальна перевірка сформованості мистецького світогляду підлітків у процесі співацького навчання враховувала реалізацію таких функцій, як: мотиваційно-ціннісної, пізнавально-емоційної, діяльнісно-комунікативної та творчо-гедоністичної. Констатовано, що застосування мотиваційно-ціннісної функції характеризується такими ознаками як: зацікавленість підлітків мистецтвом, зокрема, вибір улюблених творів; реалізація ціннісних орієнтирів та потреб підлітків; залучення до усвідомлення змісту мистецьких творів з метою співвіднесення задумів автора з власними переживаннями; вибір шляхів самовдосконалення і саморозвитку на основі формування морально-ціннісних орієнтирів.

Практичний досвід методичної роботи щодо формування мистецького світогляду учнів основної школи дає підстави наголосити, що усвідомлення різноманітності предметного і чуттєвого світу, розкриття його естетичних впливів, а також відкриття нового серед відомих явищ забезпечується пізнавально-емоційною функцією. Адже, в мистецькому образі цілісно віддзеркалюються життєві події в єдності раціональних і емоційних підходів. Завдяки цьому явища, відтворені в художніх образах, не тільки емоційнопереживаються, але й мисленнєво усвідомлюються.

Натомість, співацька діяльність підлітків в контексті формування мистецького світогляду відбувається за допомогою діяльнісно-

комунікативної функції. Зазначимо, що дана функція тлумачить мистецтво як знакову систему, яка відзначається образною інформацією, що систематизує та узагальнює художній досвід, а також особистісне засвоєння загальнолюдської культурної практики.

Для нашого дослідження вагомою є думка Г.Падалки щодо тлумачення пізнавальної функції мистецтва в площині формування в учнів прагнення до самоосвіти [7,17-19]. Наукиня стверджує, що розгляд художніх творів в межах естетико-суспільних узагальнень, історичних явищ; змістовно-інтелектуальних та емоційно почуттєвих характеристик сприймання мистецтва; охоплення духовної сутності мистецьких образів створюють сутність пізнавальної функції мистецтва [7,17-19]. До того ж, завдяки комунікативному аспекту означеної функції підлітки отримують можливість художнього полісуб'єктного спілкування [5]. Реалізація даної функції мистецького навчання передбачає створення у школярів установки на діалог з автором твору, деталізація усвідомлення твору, а вже потім – спонукання до самовираження під час вокально-хорової інтерпретації твору [9].

Формуванню мистецького світогляду підлітків під час співацького навчання сприяє творчо-гедоністична функція. Безперечно, реалізація впливу мистецтва на творчий розвиток учнів відбувається безпосередньо у художньо-творчому процесі [10,49-54]. Навіть, сприймання мистецтва (зокрема, слухання музичних творів) містить потужні механізми впливу на активізацію творчого потенціалу учнів. У процесі власного відтворення мистецького образу активізується уява, фантазія, емоційні прояви. З творчим процесом пов'язаний гедоністичний аспект функції, що передбачає акцентування ролі естетичної насолоди під час сприйняття і творення мистецьких образів. Відбувається стимулювання у школярів гедоністичного ставлення (переживання гармонії, досконалості) до мистецьких явищ. За таких

обставин, закон єдності змісту і форми під час сприйняття учнями творів набуває важливого значення з метою усвідомлення естетичної сутності твору.

Провідним завданням формувального експерименту є перевірка ефективності розробленої моделі методики формування мистецького світогляду підлітків у процесі співацького навчання. У межах формувального експерименту дослідну роботу було здійснено серед здобувачів освіти Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, а також Чернівецького ліцею №10.

Слушно зауважити, що розробка авторської методики здійснювалася за такими орієнтирами як: формування позитивної мотиваційної сфери задля активізації інтересу до музичних явищ; усвідомлення мистецьких знань, опанування виразних засобів музичного мистецтва; формування знань, умінь і навичок у процесі співацького навчання з метою розвитку мистецького світогляду підлітків [4]. Під час дослідницької роботи було виокремлено найбільш вагомі завдання в контексті формувального експерименту, а саме:

- виникнення інтересу і формування прагнення підлітків до усвідомлення нових музичних вражень;
- формування бажання засвоювати музичний матеріал;
- активізація потреби учнів-підлітків у засвоєнні музично-співацької діяльності;
- набуття знаннєвого досвіду щодо музичного репертуару;
- розвиток співацьких умінь і навичок;
- формування під час музично-співацької діяльності світогляду.

Згідно з метою формувального експерименту було використано такі методи та прийоми, як: бесіда, обговорення, пояснення, розповідь, котрі відповідали ознакам груписловесних методів, були доцільні для

засвоєння музичних умінь і навичок; ілюстративно-демонстраційні методи: співзголосу, показ, демонстрація, ілюстрування; метод активізації пізнавального інтересу та врахування попереднього досвіду, що мали характеристику практичних методів; аудіо, мультимедійні, що відповідали наочній групі методів; метод спрямованості спостереження за розвитком музичної дії, інтерпретації музичних творів, метод винайдення емоційно-образних ознак, що притаманні евристичній групі методів; рольові ігри, дискусії, творчі музичні завдання, що складають проблемно-пошукову групу методів [3, 80-85].

Реалізацію формувальних дій дослідницької роботи забезпечували такі етапи, як: експонувально-мотиваційний, в рамках якого відбувалося формування в учнів зацікавленості в опануванні вмінь та навичок з метою розвитку мистецького світогляду; пізнавально-оцінювальний, який передбачає оволодіння школярами відповідними музичними навичками; результативно-творчий, у ході якого проявляється формування співацько-практичних навичок і вмінь з метою становлення мистецького світогляду учасників освітнього процесу.

Впровадження даних етапів забезпечувалося логікою функціонування співацького навчання підлітків за компонентами структурної моделі (мотиваційно-орієнтувальний, операційно-діяльнісний, оцінювально-інтерпретаційний). На вищеподаних етапах так чи інакше використовувалися спеціально розроблені педагогічні умови (реалізація художньо-діалогової взаємодії між учасниками освітнього процесу; забезпечення позитивно-довірливої гедоністично спрямованої художньої атмосфери; активізація практичної співацької діяльності).

Задля перевірки методики формування мистецького світогляду підлітків під час навчання співу та втілення першого, експонуально-мотиваційного етапу, використовувалися такі методичні засоби, як: спостереження, обговорення, демонстрація та ін.[6]. Зазначений етап відбувався першого півріччя навчального року в контексті занять з музичного мистецтва та в позакласній роботі. Переважає педагогічна умова, пов'язана з посиленням ціннісно-естетичних важелів у змісті співацького навчання під час реалізації між учасниками освітнього процесу. Було організовано анкетування, під час якого учні давали відповіді на запитання щодо зацікавлень і переваг у сприйманні музичних творів; бажання усвідомлювати різні види мистецтва з метою оволодіння співацькою діяльністю. Означена вище дослідницька діяльність відбувалася в контексті забезпечення аспекту індивідуалізації під час мистецького навчання.

Вважаємо за необхідне підкреслити, що словесні методи (роз'яснення, бесіди) застосовувалися в роботі з батьками та студентами, що брали участь в педагогічному експерименті. Така праця відбувалася з метою пояснення впливу мистецтва на становлення мистецького світогляду та усвідомленого бажання та прагнення займатися музикою. В процесі проходження студентами виробничої практики, а також в ході обговорення фрагментів уроку мистецтва порівняння виконавських інтерпретацій певного твору здійснювався перший етап експериментальної роботи.

Здобувачів освіти спонукали до складання розгорнутих методичних розробок сценаріїв мистецьких заходів, планів-конспектів уроків з музичного мистецтва або поза навчальних занять [9]. Означений етап відбувався з урахуванням домінуючої ролі вчителя музичного мистецтва. Зважаючи на необхідність з'ясування основних завдань першого етапу, здійснювалося розширення пізнавальної

обізнаності школярів-підлітків, пробуджувалася зацікавленість, інтерес до отримання музичних вражень та ін.

Отже, вагомим моментом зазначеного етапу формування мистецького світогляду в контексті проведення педагогічного експерименту була активізація підлітків до емоційного відгуку на образи музичних творів, оволодіння вміннями сприймання емоційно-образного змісту творів музичного мистецтва. Слід підкреслити, що формування мистецького світогляду відбувається не тільки в процесі слухання музики, але й її виконання. Адже, неможливим є емоційно-образне виконання твору, якщо ми не розуміємо його образний зміст. Тому важливе значення має адекватне сприймання музичних творів.

Усвідомлене сприймання, якість якого зумовлюється художнім знанняво-практичним досвідом учнів, пов'язано із завданнями формування мистецького світогляду. Реалізація методу повторного неоднократного сприйняття музичного твору під час індивідуальної та групової роботи дозволила активізувати зацікавленість підлітків музичним твором (наприклад, українська народна пісня «Журавель», Л-Ван Бетховен «Менует С-dur») та ін. Існуючий метод використовується разом з методом аналізу художнього твору, а також з методом аналогій, під час якого набутий підлітками слухацький досвід переноситься на інші, аналогічні за музичною структурою твори. Наприклад, усвідомлення учнями чергування заспіву і приспіву в українській народній пісні «От Києва до Лубен» ефективно впливає на розуміння музичної форми в інших аналогічних творах.

На другому етапі експериментальної методики провідним завданням було не тільки отримання знань про співацьке голосоутворення задля формування вокально-технічних навичок учнів, але й формування мистецького світогляду, уяви, пам'яті, мислення та ін.[2,6]. Застосовувалися пояснення, ілюстративні методи, які

допомагали продемонструвати професійне вокальне звучання та способи роботи голосового апарату. Опора на образно-емоційні порівняння вплинула на розвиток почуттєво-емоційної сфери підлітків.

Отже, пояснювально-демонстративно група методів у співацькому навчанні взаємодіє з репродуктивними, які полягають у відтворенні й повторенні учнями співацького звуку і способів роботи голосу в залежності від показу цих дій вчителем.

Крім зазначеного вище, використання пошуково-евристичних методів в ході педагогічного експерименту вплинуло на формування мистецького світогляду підлітків. Ця група методів реалізовувалася в процесі засвоєння вокально-технічних і художніх навичок, допомагала визначити емоційно-змістове навантаження твору. Дослідницький метод застосовувався з метою здійснення самостійного аналізу підлітками музичного тексту, а також створення власного виконання. Так, в якості додатково-самостійного матеріалу було запропоновано проаналізувати «Пташину колискову» Л.Ревуцького, фрагмент української веснянки «А ми просо сіяли» та ін.

Не можна знецінювати значення фонетичного методу, який є спеціальним у вокальній педагогіці, який допомагає налагодити активні функції артикуляційного апарату, активізувати роботу гортані й органів дихання [2,16]. Це сприяє правильному голосоутворенню підлітків. До того ж, під час співацького навчання з метою формування мистецького світогляду застосовувався метод музичного узагальнення, який полягає в тому, що усвідомлення підлітками узагальненого мистецького знання може відбуватися лише з опорою на музичне сприйняття.

Метод емоційної драматургії допоміг у дослідницькій роботі співвіднести «режисуру» уроку мистецтва з конкретними умовами

навчання, з'ясувати його емоційну драматургію і реалізувати його під час співацького навчання. Під час проведення лекцій-концертів, концертів-бесід вступне слово разом із поясненнями до програми налаштовувало слухачів, зацікавлювало їх темою, створювало в них певний настрій щодо сприйняття музики.

У процесі реалізації результативно-творчого етапу відбувалося усвідомлене ставлення підлітків до музичних творів, наявність обґрунтованої думки, що сприяло формуванню мистецького світогляду. Особлива роль приділялася єдності музично-естетичних знань підлітків і розвитку їхніх виконавських умінь під час співацької діяльності. Школярі продовжували ознайомлюватися з найкращими зразками музичної творчості, високохудожніми музичними творами, що вплинуло на формування їхнього мистецького світогляду.

У контексті цього етапу застосовувався метод виконавсько-вокальних імпровізацій, творчі завдання, метод створення образу та ін. Крім того, метод естетичної оцінки власного виконання або виконання твору однокласниками, або виконання іншим хоровим колективом позитивно вплинув на якість мистецького світогляду. Учні здійснювали оцінку-аналіз, виявляли особливості кожного варіанту виконання твору. Означені завдання сприяли винайденню найвиразнішого виконання музичного твору, що сприяло становленню мистецького світогляду.

Метод закріплення знань у єдності з методом виконавсько-вокальної імпровізації забезпечили усвідомлення школярами особливостей створення найпростіших варіацій на задану тему.

У **висновках** вважаємо за доцільне узагальнити, що з'ясування сучасних освітянських завдань у напрямку становлення висококультурної особистості, здатної відповідально та професійно

ставитися до культурно-соціальних подій сьогоденню світі уможлиблюється за умов новітнього перегляду змісту, методів, форм та інших засобів, спрямованих на удосконалення особистісних якостей, зокрема, такого важливого їх аспекту як світогляду. Безперечно, він є суттєвим проявом освіченості, забезпечує мобільне самовизначення особистості в процесі її розвитку. Викладені у публікації матеріали свідчать про дієвість запропонованої експериментальної методики в єдності експонувально-мотиваційного, пізнавально-оцінювального, результативно-творчого етапів, в межах котрих здійснюється реалізація створених педагогічних умов задля формування мистецького світогляду підлітків у процесі співацького навчання.

Література:

1. Гончаренко С. У. (1997), Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 374 с.
2. Єрошенко О. В. (2005), Основивокальної методики: програма та метод. матеріали до курсу. Харків: ХДАК, 2005. 22 с.
3. Кривонос О.Б., Демченко О.М. (2011), Методологія науково-дослідної роботи: навчальний посібник. К.: ВСВ «Медицина», 2011. 160 с.
4. Лі Жуйцін (2018), Критеріально-рівнева характеристика розвиненості музично-естетичного смаку підлітків у процесі співацького навчання. Актуальні питання мистецької освіти та виховання. № 1 (11). С. 180-188.
5. Лі Жуйцін (2018), Методичне забезпечення розвитку музично-естетичного смаку підлітків. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. № 4 (78). С. 313-324.
6. Ма Чен (2017), Функціональний аналіз підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до співацької діяльності учнів

загальноосвітніх шкіл. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. № 5. С.25-32.

7. Падалка Г.М.(2008), Педагогіка мистецтва (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ: Освіта України, 2008. 274 с.

8. П'ятницька-Позднякова І.С. (2003), Основи наукових досліджень у вищій школі: навч.пос. К., 2003. 116 с.

9. ЧжаоВеньфан (2014), Методика вокально-хорового навчання студентів Китаю з використанням українських співацьких традицій: автореф. дис. ... канд.пед. наук: 13.00.02. Київ: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2014. 23 с.

10. Юцевич Ю. Є. (1998), Теорія і методика формування та розвитку співацького голосу: навч.-метод. посібник для викладачів і студентів мистецьких навчальних закладів, учителів шкіл різного типу. Київ: ІЗМН, 1998. 160 с.

References:

1. Goncharenko S. U. (1997), Ukrainian Pedagogical Dictionary. K.: Lybid, 1997. 374 p.

2. Yeroshenko O. V. (2005), Fundamentals of vocal technique: program and method. materials for the course. Kharkiv, 2005. 22 p.

3. Kryvonos O. B., Demchenko O. M. (2011), Methodology of research work: a study guide. K.: VSV "Medicine", 2011.160 p.

4. Lee Ruiqing (2018), Criteria-level characteristics of development of musicalaesthetic taste of teenagers in the process of learning singing. Current issues of art education and upbringing. No. 1 (11). P. 180-188.

5. Lee Ruiqing (2018), Methodological provision for teenagers' musical-aesthetic taste development. Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies. No. 4 (78). P. 313-324.

6. Ma Chen (2017), Functional analysis of future music teachers training for singing activities of secondary school students. Teacher professionalism: theoretical and methodological aspects. No. 5. P. 25-32.
7. Padalka H. M. (2008), Pedagogy of art (theory and methods of teaching art disciplines). Kyiv: Education of Ukraine, 2008. 274 p.
8. Piatnytska-Pozdniakova I. S. (2003), Basics of scientific research in higher education: teaching manual. K., 2003. 116 p.
9. Zhao Wenfang (2014), Methodology of vocal and choral training of Chinese students using Ukrainian singing traditions: autoref. thesis ... candidate ped. Sciences: 13.00.02. Kyiv: M. P. Drahomanov National Pedagogical University, 2014. 23 p.
10. Yutsevych Yu. Ye. (1998), Theory and methods of formation and development of the singing voice: teaching guidelines for teachers and students of art education institutions, teachers of various types of schools. Kyiv: IZMN, 1998. 160 p.

Citation: Dong Hao (2022). RESULTS OF THE EXPERIMENT ON THE FORMATION OF TEENAGERS' ARTISTIC WORLDVIEW. Frankfurt. TK Meganom LLC. Paradigm of knowledge. 2(52). doi: 10.26886/2520-7474.2(52)2022.5

Copyright Dong Hao ©. 2022. This is an openaccess article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY). The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

CONTENT

I. ART AND ART CRITICISM

STUDIES OF COLORISTICS IN THE CREATIVE WORK OF TETIANA YABLONSKA UNDER THE INFLUENCE OF THE TRANSCARPATHIAN SCHOOL OF PAINTING	5
---	----------

Iryna Sytnyk, Postgraduate

II. PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL SCIENCES

MENTAL BLOCKS TO SELF-DEVELOPMENT	19
--	-----------

Olena Andriyenko, PhD of Philosophical Sciences

SOCIAL-PROFESSIONAL ENVIRONMENT OF PERSONALITY	31
---	-----------

Artem Stryzhakov, PhD in Pedagogy

TOYS AND GAMES OF PRESCHOOL CHILDREN IN UKRAINIAN REALITIES CAUSED BY WAR	45
--	-----------

Kateryna Polischuk

RESULTS OF THE EXPERIMENT ON THE FORMATION OF TEENAGERS' ARTISTIC WORLDVIEW	59
--	-----------

Dong Hao, Postgraduate student